

Strategia rozwoju ponadlokalnego

Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego 2030

gmina
Chodel

gmina
Karczmiska

miasto i gmina
Opole
Lubelskie

miasto i gmina
Poniatowa

Strategia rozwoju ponadlokalnego

**Miejskiego Obszaru
Funkcjonalnego
Opola Lubelskiego 2030**

Strategia rozwoju ponadlokalnego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego 2030

Opracowanie: **Związek Miast Polskich**

Zespół autorski:

**Karolina Koguciuk, Wojciech Kłosowski, Adam Witas, Agata Gliwka, Jacek Warda,
Marek Gabzdyl, Rafał Sułkowski, Ireneusz Kamiński, Krzysztof Choromański;
Dariusz Brzozowski, Piotr Górka, Marta Gurgul, Marek Karzyński, Grzegorz Roman,
Marcin Turzyński,**

Koordinator Zespołu Doradców:

Krzysztof Początek

Kierownik projektu CWD:

Jarosław Komża

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego 2023” jest trzecią edycją projektu strategicznego pod nazwą Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Obecna edycja CWD wdrażana jest przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Program ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa. Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego 2023” realizowany jest w okresie od lipca do końca grudnia 2023 roku w ramach programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027.

2023 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa:

1. **Opole Lubelskie** – gmina miejsko-wiejska,
2. **Poniatowa** – gmina miejsko-wiejska,
3. **Chodel** – gmina wiejska,
4. **Karczmiska** – gmina wiejska.

Skład Rady Partnerstwa:

1. **Sławomir Plis**, Burmistrz Opola Lubelskiego,
2. **Paweł Karczmarczyk**, Burmistrz Poniatowej,
3. **Przemysław Kowalski**, Wójt Gminy Chodel,
4. **Janusz Goliszek**, Wójt Gminy Karczmiska.

Skład Grupy Roboczej:

1. **Barbara Strawa-Kasprzak** – gmina Opole Lubelskie,
2. **Lidia Kuna** – gmina Poniatowa,
3. Barbara Czerwińska – gmina Chodel,
4. **Anna Biernacka** – gmina Karczmiska.

Spis treści

1. Wstęp	9
2. Synteza diagnozy, analiza uwarunkowań i powiązań strategicznych	10
2.1. Analiza zdiagnozowanych uwarunkowań rozwojowych	12
2.1.1. Kluczowe problemy rozwojowe Partnerstwa	12
2.1.2. Kluczowe potrzeby rozwojowe Partnerstwa	18
2.1.3. Kluczowe potencjały rozwojowe Partnerstwa	19
2.2. Analiza powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych	20
2.2.1. Analiza wzajemnych powiązań funkcjonalnych	20
2.2.2. Współpraca z kluczowymi partnerami w wymiarze instytucjonalnym i społecznym	23
3. Cele partnerstwa i ich operacjonalizacja	25
3.1. Cele strategii Partnerstwa	25
3.1.1. Cel ogólny (misja) Partnerstwa	25
3.1.2. Cele strategiczne	25
3.1.3. Wizja strategiczna partnerstwa	28
3.2. Projekty służące realizacji celów	29
4. Wymiar przestrzenny w strategii rozwoju obszaru partnerstwa	34
4.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru partnerstwa	34
4.1.1. Położenie obszaru partnerstwa w regionie/kraju i struktura sieci osadniczej	35
4.1.2. Środowisko przyrodnicze: zasoby, ochrona, system powiązań przyrodniczych	37
4.1.3. Zabytki i krajobraz kulturowy	40
4.1.4. Transport i komunikacja	43
4.1.5. Infrastruktura techniczna i OZE	45
4.2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej	47
4.2.1. Zasady ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego	48
4.2.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej	49
4.2.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów	50
4.2.4. Kierunki rozwoju systemów transportu i infrastruktury technicznej	54
4.2.5. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	56
4.3. Obszary strategicznej interwencji określone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku	59

4.3.1. OSI - obszary zagrożone trwałą marginalizacją - w tym gminy: Karczmiska i Chodel,	59
4.4. OSI z poziomu krajowego – Obszary zagrożone trwałą marginalizacją.....	60
4.5. Pozostałe OSI o znaczeniu regionalnym	62
4.5.1. OSI o znaczeniu regionalnym – Miejskie Obszary Funkcjonalne.....	62
4.5.2. OSI o znaczeniu regionalnym – Powiśle	63
4.6. OSI kluczowe dla gmin Miejskiego	65
4.6.1. Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego.....	65
4.6.2. OSI I – Obszary rozwoju i wykorzystania potencjału przyrodniczo- kulturowego	65
4.6.3. OSI II – Bieguny rozwoju – miasto i ośrodki gminne	67
5. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych	70
5.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii	70
5.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii	70
6. Źródła finansowania	72
6.1. Własne możliwości finansowe MOF Opola Lubelskiego	73
6.2. Wstępnie zidentyfikowane zewnętrzne źródła finansowania	74
6.2.1. Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021–2027 (FELU).....	74
6.2.2. Inne środki krajowe pochodzące z budżetu Unii Europejskiej	75
6.2.3. Środki z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską	75
6.2.4. Środki pochodzące z budżetu państwa oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego	75
6.2.5. Środki krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych	76
6.2.6. Środki prywatne	76
7. Wykazy i spisy	77
7.1. Spis tabel	77
7.2. Spis rycin.....	77

1. Wstęp

Jednym z celów polityki spójności Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 jest zwiększenie wpływów lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej. Cel 5 "Europa bliżej obywateli" skupia się na wzmocnieniu roli samorządów terytorialnych w stymulowaniu procesów rozwojowych w oparciu o działania wynikające ze strategii terytorialnych. Fundamentem do podejmowania tych interwencji jest współpraca samorządów na bazie zawiązywanych partnerstw, w ramach odpowiednich instrumentów terytorialnych polityki spójności, tj. ZIT i IIT.

Niniejsza strategia rozwoju ponadlokalnego dla **Partnerstwa Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego**, tj. gmin: Opole Lubelskie, Poniatowa, Chodel i Karczmiska, tworzących porozumienie międzygminne w celu wspólnego realizowania instrumentu terytorialnego IIT (zwana dalej Strategią), stanowi odpowiedź na problemy, potrzeby rozwojowe, wyzwania i szanse wskazane w przeprowadzonej diagnozie obszaru partnerstwa.

Strategia i jej proces przygotowywania są zgodne z ustawą o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990.r oraz ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dn. 6 grudnia 2006 r., a także z projektem z dnia 11 października 2022 r ustawy o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw. Strategia zawiera m.in. syntezę diagnozy, cele, do których partnerstwo dąży oraz odpowiadające im kierunki działań, wskaźniki, model struktury funkcjonalno-przestrzennej, listę projektów wraz z informacją o ich wyborze, źródła finansowania i opis systemu wdrażania. Wskazane w dokumencie projekty mają charakter zintegrowany w oparciu o założenia Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przedstawione w dokumencie pn. „*Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie 2021 -2027*”. Z kolei prezentowane w strategii podejście zintegrowane oparte jest na autorskiej koncepcji wiązek projektowych, stanowiących fundament do wykazania powiązań między projektami, celami oraz działaniami.

Projekt Strategii rozwoju ponadlokalnego dla **Partnerstwa Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego** został przygotowany przez partnerów i zespół ekspertów Związku Miast Polskich w okresie listopad 2022 r. – grudzień 2023 r. w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego Plus i CWD 2023, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. W pracach nad dokumentem zaangażowani zostali przedstawiciele samorządów tworzących partnerstwo MOF Opola Lubelskiego (Rada Partnerstwa oraz Grupa Robocza) oraz partnerzy społeczno-gospodarczy i interesariusze różnych środowisk.

2. Synteza diagnozy, analiza uwarunkowań i powiązań strategicznych

Partnerstwo Miejski Obszar Funkcjonalny MOF Opola Lubelskiego zostało zawiązane przez 4 gminy (2 gminy miejsko-wiejskie oraz 2 gminy wiejskie) położone na terenie jednego powiatu (powiat opolski) w województwie lubelskim. Są to:

- **Gmina Opole Lubelskie** (gmina miejsko-wiejska);
- **Gmina Poniatowa** (gmina miejsko-wiejska),
- **Gmina Chodel** (gmina wiejska),
- **Gmina Karczmiska** (gmina wiejska).

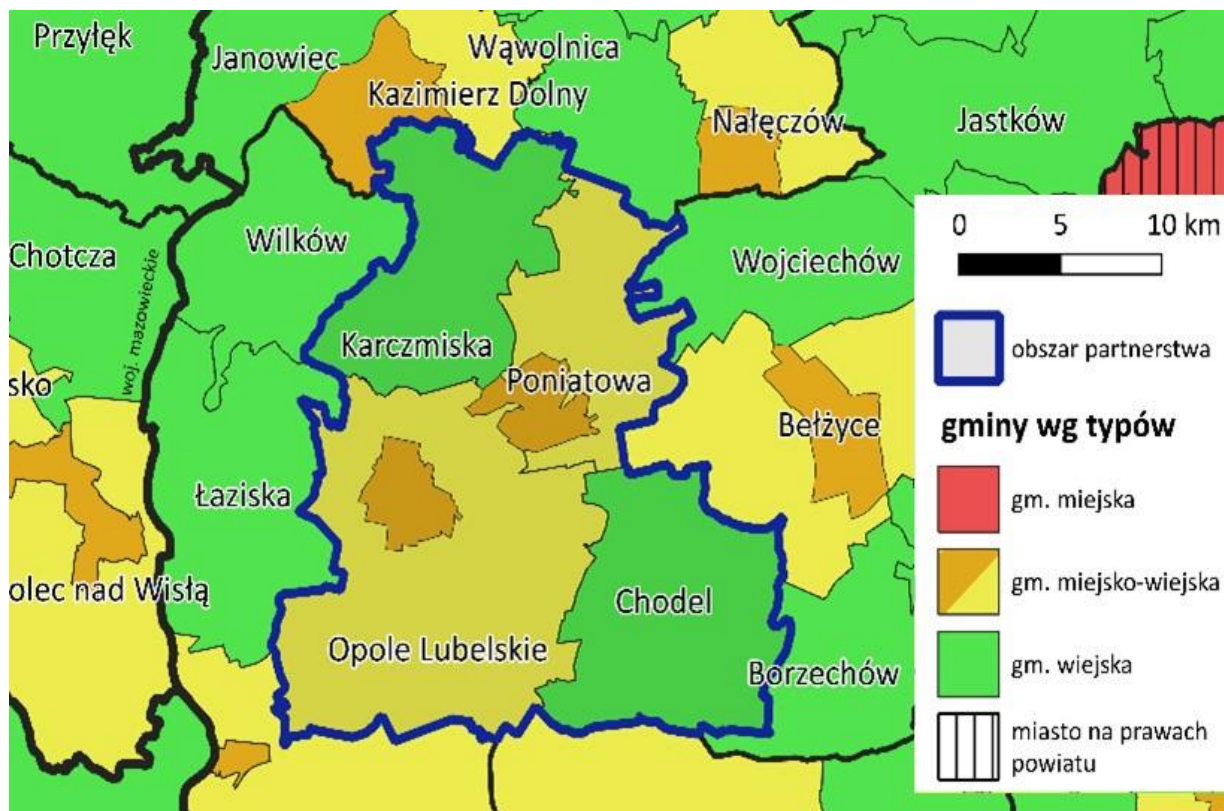
MOF Opola Lubelskiego leży w zachodniej części województwa lubelskiego, zajmuje obszar o łącznej powierzchni 481,52 km², gdzie zamieszkuje w sumie 42 337 osób (stan na 31.12.2021 r.). Gmina Opole Lubelskie, stanowiąca rdzeń MOF-u, jest największą terytorialnie gminą miejsko-wiejską na terenie województwa.

Opole Lubelskie, zgodnie z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), jest zaliczane do ośrodków lokalnych pełniących ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego. Poniatową określono jako miasto wskazane do wzmocnienia krajowych i regionalnych funkcji specjalistycznych, natomiast pozostałe miejscowości gminne działają jako lokalne ośrodki obsługi, tworząc wiejską strukturę osadniczą.

Gminy tworzące Partnerstwo należą do czterech różnych typów funkcjonalnych o odmiennych uwarunkowaniach rozwojowych:

1. **Opole Lubelskie** – do typu I3_GMW: Gminy miejsko-wiejskie o umiarkowanej funkcji rolniczej;
2. **Poniatowa** – do typu H3_GMiW: Miasta i gminy miejsko-wiejskie o intensywnej funkcji rolniczej;
3. **Chodel** – do typu H4_GW: Gminy wiejskie o intensywnej funkcji rolniczej;
4. **Karczmiska** – do typu I4_GW: Gminy wiejskie o umiarkowanej funkcji rolniczej.

Ryc. 1. Obszar Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego – podział administracyjny

Źródło: opracowanie własne ZMP na podstawie Państwowego Rejestru Granic

Porozumienie o utworzeniu Partnerstwa Miejski Obszar Funkcjonalny MOF Opole Lubelskie zostało zawarte w formie porozumienia międzygminnego¹ w dniu 12 marca 2021 r. i opublikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego 8 kwietnia 2021 r. Istotą zawartego Porozumienia jest wzmacnianie i rozwój wzajemnych więzi partnerskich oraz integracji terytorialnej w celu sprzyjania zrównoważonemu rozwojowi Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opole Lubelskie, w tym zaangażowanie w zarządzaniu środkami Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 środków unijnych w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

¹ Podstawą prawną zawarcia porozumienia międzygminnego jest art. 74 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 559 z późn. zm.)

2.1. Analiza zdiagnozowanych uwarunkowań rozwojowych

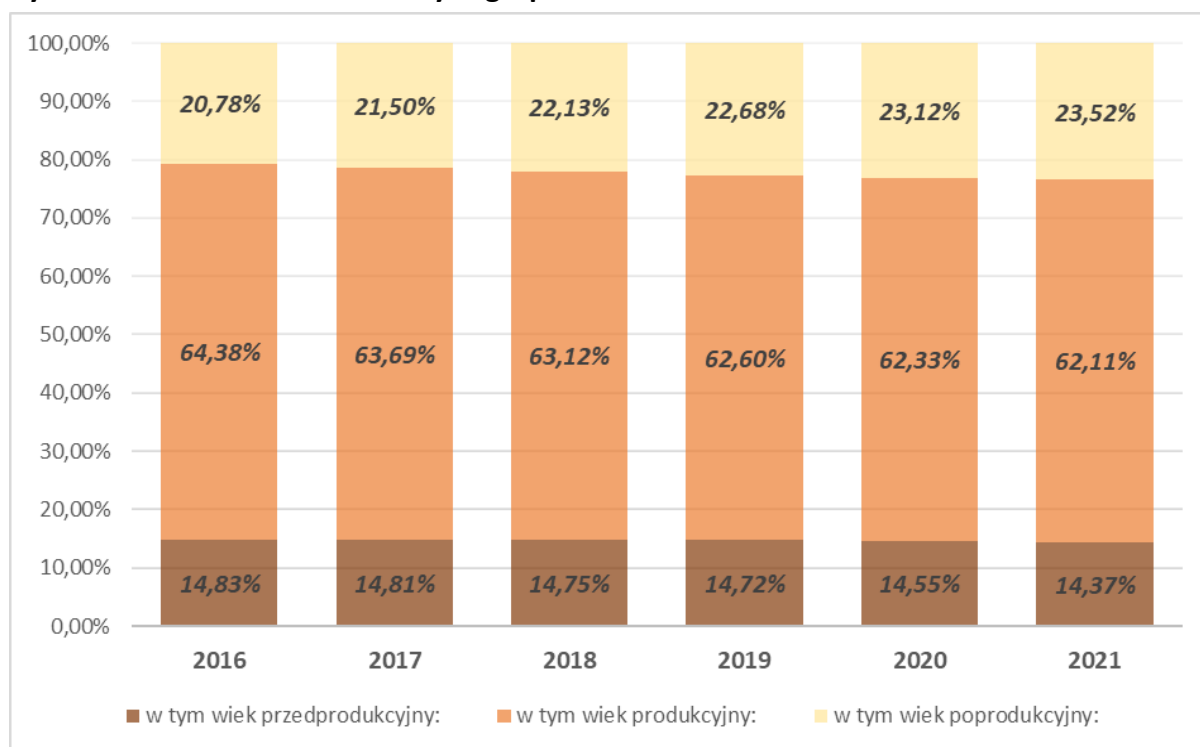
2.1.1. Kluczowe problemy rozwojowe Partnerstwa

W toku prac diagnostycznych sformułowano podstawowe kluczowe problemy w 3 zasadniczych obszarach, określono ich przyczyny, a także skutki jakie za sobą niosą albo będą niosły w latach przyszłych.

2.1.1.1. Obszar społeczny

W Partnerstwie mamy do czynienia z przyspieszającą depopulacją i szybkim starzeniem się społeczeństwa. Silny spadek widoczny jest zwłaszcza wśród osób młodych (20-24 lata) i w wieku przedprodukcyjnym. Wyraźny jest także ubytek w grupie osób w wieku produkcyjnym. Jednocześnie bardzo dynamicznie zwiększa się liczba seniorów, tj. osób w wieku poprodukcyjnym. Obecnie stanowią już oni niemal 1/4 populacji tego obszaru. O ile w 2016 roku na każdego seniora w Partnerstwie przypadało 3,8 osoby młodszej od niego, o tyle w 2021 to już tylko 3,3 osoby.

Ryc. 2. Struktura ekonomicznych grup wieku w Partnerstwie

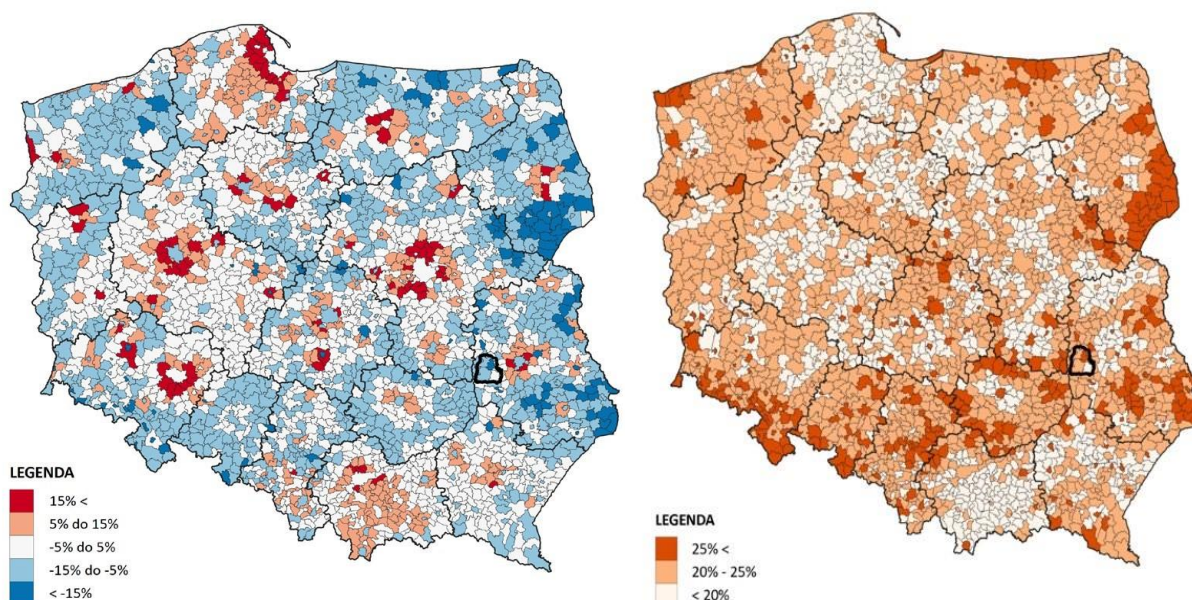
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Od 2016 roku w analizowanym obszarze liczba osób w wieku poprodukcyjnym jest większa od populacji w wieku przedprodukcyjnym i ta różnica się coraz bardziej pogłębia. Depopulacja i starzenie się społeczeństwa Partnerstwa wynika zarówno z ujemnego salda migracji, jak również z wyraźnego ujemnego przyrostu naturalnego.

Tempo kurczenia się populacji mieszkańców Partnerstwa, wynoszące 4,1% w ciągu sześciu lat jest niepokojące, bowiem średni ubytek ludności kraju w tym okresie wyniósł zaledwie 0,7%. Partnerstwo wyludniało się więc w tym okresie w tempie niemal sześciokrotnie większym niż reszta kraju. Na tempo wyludniania się Partnerstwa decydujący wpływ ma przede wszystkim emigracja krajowa, a więc wyjazdy z gmin partnerstwa do innych gmin w kraju, zwłaszcza do większych ośrodków miejskich. Jest to spowodowane wieloma czynnikami, z których najistotniejsze dla młodych ludzi to ograniczona atrakcyjność rynku pracy w Partnerstwie i niski poziom płac, a także brak możliwości kontynuowania nauki na poziomie wyższym niż ponadpodstawowy. Nie mniej istotne są zapewne niska dostępność komunikacyjna rozumiana jako skomunikowanie z większymi ośrodkami poza obszarem MOF, jak też sama dostępność transportu publicznego, a także nierównomierny dostęp do usług społecznych czy też oferty i infrastruktury kulturalnej.

Konsekwencją tego procesu jest postępująca utrata zdolności reprodukcyjnej populacji Partnerstwa. Z czasem ciężar utrzymania infrastruktury technicznej i społecznej w coraz większym stopniu będzie przesuwany na osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym, przedemerytalnym i emerytalnym. Coraz wyższe koszty jednostkowe utrzymania infrastruktury (zarówno w zasobach prywatnych, jak i komunalnych) spowodują wzrost kosztów usług. Dopływ kadr na rynek pracy nie będzie pokrywał ich odpływu, a do tego odpływ ludzi młodych, przystosowanych do życia w nowoczesnym społeczeństwie będzie potęgował deficyt cywilizacyjny.

Ryc. 3. Prognozowana sytuacja demograficzna Partnerstwa na tle kraju

Prognozowana zmiana liczby ludności w wieku 65l. + (2030). Źródło: opracowanie ZMP na podstawie danych GUS za rok 2019 oraz Prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030

Przyszłe społeczeństwo, zwłaszcza na terenach wiejskich Partnerstwa, może być zdominowane przez seniorów, w dużym stopniu seniorów samotnych. Warto pamiętać, że dla roku 2050 GUS prognozuje udział seniorów w populacji całego kraju na poziomie 34%, zatem trzeba brać pod uwagę fakt, że wówczas w najszybciej starzejących się gminach co drugi mieszkaniec może być seniorem.

Problemem Partnerstwa, poza postępującym starzeniem się społeczeństwa, jest również szybkość postępu tego procesu. Prognozowany odsetek ludności wieku 65+ w populacji ogółem już w 2030 roku osiągnie poziom powyżej 20 % w trzech gminach Partnerstwa. Patrząc z tej perspektywy niewątpliwie wymusi to zdecydowaną reorganizację i optymalizację całego systemu usług publicznych, bowiem wzrośnie popyt na usługi skierowane właśnie do tej grupy społeczeństwa. Dotyczyć to będzie zarówno usług typowo zdrowotnych (leczenie, profilaktyka), jak też szeroko rozumianych usług opiekuńczych i asystenckich. Stwarza to określone wyzwania także m.in. w zakresie infrastruktury uwzględniającej potrzeby osób starszych, a także zapewnienia jej dostępności (rozmieszczenie terytorialne).

Podatnikami jest 67,1% mieszkańców Partnerstwa (2019), pozostali to przede wszystkim osoby na utrzymaniu członków rodziny. Analizując strukturę podatników PIT ze względu na poziom osiągniętych dochodów w 2019 roku stwierdzić należy, że **60,5% podatników osiągało przychody równe płacy minimalnej lub od niej mniejsze** (np. z uwagi na zatrudnienie na część etatu, lub na umowę cywilnoprawną lub tylko przez część roku podatkowego). Średni dochód miesięczny na jednego podatnika w tej grupie wynosił tylko **1 112,89 zł** (podczas gdy w pozostałej grupie – powyżej płacy minimalnej – 4 794,10 zł).

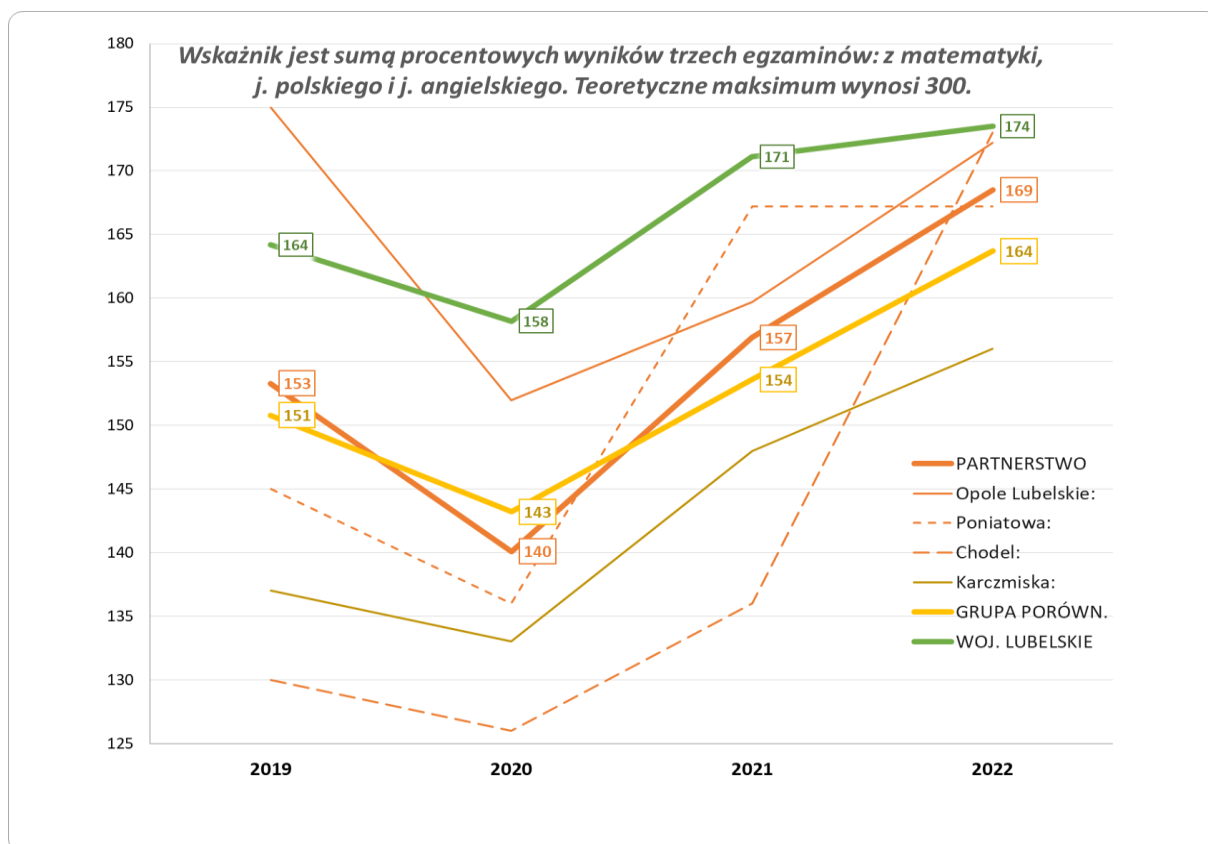
O ile w gminach miejsko-wiejskich, tj. Opole Lubelskie i Poniatowa ponad 40% podatników osiągało w badanym okresie dochody powyżej płacy minimalnej, tak w przypadku gmin wiejskich, tj. gminy Chodel i gminy Karczmiska wskaźnik spadał aż do 33%. Ma to niewątpliwie związek z typowo rolniczym charakterem tych gmin oraz funkcjonującą dużą liczbą gospodarstw rolnych w przedziale od 1 do 5 ha powierzchni (w przypadku gminy Karczmiska to ponad 68% wszystkich gospodarstw rolnych).

Stopa bezrobocia rejestrowanego dla powiatu opolskiego, na terenie którego leżą gminy wchodzące w skład Partnerstwa (4 z 7 gmin tworzących powiat wynosiła od 11,7% w roku 2016 do 7,5% w roku 2021). Wskaźnik ten systematycznie malał, poza rokiem 2020, gdzie zanotował istotny wzrost (9,3%), był jednak nieznacznie wyższy od stopy dla województwa lubelskiego (10,3% - 2016, 7,2% - 2021) oraz istotnie wyższy od poziomu krajowego (8,2% - 2016, 5,4% - 2020).

Współczynnik bezrobocia długotrwałego B_d jest zdecydowanie najwyższy w gminie Poniatowa, a najniższy w gminie Chodel. Widać tu istotny kontrast z danymi o głębokim ubóstwie i danymi o rozległości strefy niedostatku (dochodów poniżej płacy minimalnej), które – w obu przypadkach - w Poniatowej są najniższe, a w Chodlu - najwyższe. W Partnerstwie ponad 60% (za 2021 r.) osób bezrobotnych, to osoby, które nie znalazły pracy w przeciągu ostatnich 12 m-cy (6 miesięcy w przypadku osób do 25 roku życia).

Na terenie Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego w 2021 roku funkcjonowało 18 publicznych szkół podstawowych (wraz z placówkami filialnymi), w tym jedna szkoła podstawowa prowadzona przez lokalne stowarzyszenie. Na jedną szkołę przypada średnio 2 365 mieszkańców (stan na 2021 rok), co oznacza, że z reguły są to szkoły dość małe. Współczynnik skolaryzacji netto jest najwyższy w gminie Opole Lubelskie, zaś najniższe wartości osiąga w gminie Chodel. W żadnej z gmin ten współczynnik nie osiągnął poziomu 100%, co może oznaczać, że część uczniów z obszarów wiejskich uczęszcza do szkół na terenie miast Opole Lubelskie i Poniatowa, a także do szkół położonych poza obszarem Partnerstwa. Niewykluczone są również takie sytuacje, że dziecko zameldowane na terenie Partnerstwa kształci się za granicą, gdzie przebywa wraz z rodzicami.

Ryc. 4. Wskaźnik zsumowanego wyniku egzaminu ósmoklasisty (2019-2022)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Za wskaźnik podsumowujący jakość edukacji w szkołach podstawowych ogółem można uznać sumę wyników procentowych trzech zaprezentowanych dotychczas egzaminów: z matematyki, języka polskiego i języka angielskiego². Wskaźnik ten został przedstawiony na wykresie

Na tle średniej wojewódzkiej wynik Partnerstwa nie jest zadowalający. Partnerstwo odstaje in minus od średniej województwa lubelskiego i dystans ten maleje powoli, osiągając najkorzystniejszą relację w ostatnim badanym roku, tj. 2022. Tymczasem należy podkreślić, że podstawowe kompetencje matematyczne i językowe są niezbędną podstawą zdobywania (następnie – na etapie szkoły ponadpodstawowej i studiów wyższych) odpowiednich kompetencji specjalistycznych, jakich poszukuje nowoczesna gospodarka. Także w obszarze osiągania ogólnego dobrostanu społecznego nie bez znaczenia jest dobre wykształcenie ogólne.

Na terenie Partnerstwa wychowaniem przedszkolnym, w ramach systemu oświaty, w 2021 roku objęto 86,6% wszystkich dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Jest to bardzo dobry wynik, niewiele mniejszy od wskaźnika wojewódzkiego – 90,2% i większy od wskaźnika dla powiatu opolskiego (84%). W każdej z gmin Partnerstwa działa przedszkole samorządowe oraz funkcjonują oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Najwyższe wartości wskaźnik osiąga w gminach miejsko-wiejskich, tj.: Opole Lubelskie (93,7%) oraz Poniatowa (90,9%).

Na terenie Partnerstwa opieką żłobkową w 2021 roku objęto 12,5% wszystkich dzieci w wieku do 3 lat. Jest to bardzo dobry wynik, minimalnie mniejszy od wskaźnika wojewódzkiego – 13% i zdecydowanie większy od wskaźnika dla powiatu opolskiego (9,2%). W badanym okresie wskaźnik ten wzrósł ponad dwukrotnie, z 6,1% w roku 2016 do 12,5% w roku 2021. Poziom objęcia opieką żłobkową dzieci w wieku do lat 3 w gminach Partnerstwa stale się zwiększa, poza gminą Chodel, w której nie funkcjonuje placówka zapewniająca taką opiekę. Zdecydowanie najwyższy wskaźnik w całym badanym okresie notuje się w gminie Karczmiska (39,3% w 2021 roku).

2.1.1.2. Obszar gospodarczy

Poza kwestiami zdrowotnymi, zwiększająca się liczba seniorów to również odpływ doświadczonych kadr z rynku pracy, a zarazem bodziec do działań dostosowujących lokalny rynek pracy do wieku populacji. Niestety to zjawisko pogłębiają migracje osób młodych, głównie w wieku produkcyjnym mobilnym.

² Egzamin ten reprezentuje umownie wyniki dla wszystkich egzaminów z języka obcego nowożytnego (wybrano najpowszechniej zdawany język angielski).

Kluczowym problemem jest tu niedostateczna atrakcyjność rynku pracy, spowodowana m.in. niskim poziomem wynagrodzeń i niewielką ofertą i dostępnością ciekawych ofert pracy. Młodzi ludzie, którzy studiują poza obszarem Partnerstwa, wybierają do życia i pracy ośrodki bardziej konkurencyjne, o większym potencjale gospodarczym i rozwiniętym rynku pracy, m.in. Lublin czy Warszawę. Ten niekorzystny trend ma zasadnicze skutki – mniej osób się osiedla na terenie Partnerstwa, nie wzrastają w związku z tym wpływy do budżetu z tytułu podatków czy udziału w podatku PIT, a to w efekcie coraz bardziej ogranicza środki na inwestycje, zarówno te prywatne, jak i realizowane przez samorządy.

Obszar MOF Opola Lubelskiego, mimo czystego i cennego przyrodniczo środowiska, nie ma spójnej strategii rozwoju turystyki i promocji, w której wskazane byłyby specjalizacje wiodące, w tym w zakresie walorów turystycznych, produktów lokalnych czy innowacji. Dotychczasowa współpraca Partnerów w tym obszarze, a także innych podmiotów, jest niedostatecznie skoordynowana. Dlatego jako kolejny problem dotyczący Partnerstwa można wskazać niewystarczający poziom wykorzystania potencjału środowiskowego dla rozwoju turystyki. Jego zasadniczym skutkiem są utracone możliwości w obszarze rynku pracy, działalności gospodarczej i wpływów finansowych, jakie mogłyby generować ta sfera.

Na rynek pracy w Partnerstwie wpływa także niedostateczny stopień wykorzystania i stymulowania lokalnej przedsiębiorczości oraz współpracy władz samorządowych z sektorem MŚP. Na poziomie Partnerstwa nie ma obecnie spójnej strategii współpracy wszystkich Partnerów z przedsiębiorcami, w szczególności lokalnymi. Niedostatecznie monitoruje się poziom satysfakcji przedsiębiorców np. z jakości obsługi administracyjnej, rozpoznaje potrzeby lokalnych przedsiębiorców oraz ich gotowość do angażowania się w inicjatywy lokalne. Dużo inwestycji jest skierowanych na proste wykorzystanie zasobów. Skutkuje to dalszym spadkiem atrakcyjności lokalnego rynku pracy, produkty i usługi przedsiębiorców z terenu Partnerstwa mają niedostateczną rozpoznawalność.

2.1.1.3. Obszar przestrzenno-środowiskowy

W obszarze przestrzenno-środowiskowym głównym zdefiniowanym problemem na obszarze MOF Opola Lubelskiego jest zagrożenie degradacją wartościowych zasobów środowiska i krajobrazu. Jest to związane m.in. ze skrajnymi różnicami w pokryciu planami miejscowymi poszczególnych gmin, niedostatecznym stosowaniem instrumentów polityki przestrzennej, a także – tam, gdzie brak planów – prowadzenia doraźnej polityki w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy. Skutkiem takich działań jest:

- nasilające się rozpraszanie zabudowy, powodujące wzrost kosztów jednostkowych budowy i utrzymania dróg oraz uzbrojenia nowych terenów;
- pogorszenie dostępu do obiektów usług publicznych i komercyjnych, presja na użycie samochodu, problemy parkingowe,

- wzrost zagrożenia konfliktami przestrzennymi (np. z uwagi na lokalizację inwestycji uciążliwych dla otoczenia),
- możliwość doprowadzenia do nieodwracalnej degradacji wrażliwych elementów środowiska poprzez podejmowanie oddziałujących na nie działań gospodarczych.

Partnerstwo MOF Opola Lubelskiego to obszar, na którym występuje wiele form ochrony przyrody, a także zabytkowa architektura i interesujące obiekty dziedzictwa kulturowego, jednakże niedostatek środków na aktywną ochronę zasobów, w tym dofinansowanie ochrony zabytków rodzi problem zagrożenia utratą tych wartościowych zasobów. Niedostateczna ochrona, wynikająca z prowadzonej polityki przestrzennej, może w przyszłości skutkować utratą elementów stanowiących o identyfikacji i tożsamości obszaru Partnerstwa, obniżać atrakcyjność przestrzeni publicznych, jak też atrakcyjność turystyczną.

Niedostateczny poziom wykorzystania OZE na potrzeby ogrzewania i wytwarzania energii elektrycznej w połączeniu z nieefektywnymi systemami ogrzewania, zwłaszcza w prywatnym sektorze mieszkaniowym to przyczyny kolejnego problemu zdiagnozowanego na obszarze Partnerstwa, dotyczącego zanieczyszczenia powietrza. Wzrost świadomości społecznej w tym zakresie jest budujący, jednakże bez konkretnych środków i programów skierowanych na rozwiązanie tego problemu, nie nastąpi tu widoczna poprawa. Nakłady, jakie trzeba ponieść, aby zredukować te negatywne zjawiska są znacznym obciążeniem zarówno dla mieszkańców, jak i samorządów.

2.1.2. Kluczowe potrzeby rozwojowe Partnerstwa

Wyniki badań wskazują z jednej strony na dość zróżnicowany stosunek mieszkańców do atrakcyjności Partnerstwa, zaś z drugiej identyfikują główne podzielanych przez nich poglądy, co do atutów i deficytów tego obszaru, a także co do pilnej konieczności realizacji określonych typów przedsięwzięć.

Liderzy lokalni wskazali grupę czynników, które są słabymi stronami ich gmin. Na pierwsze miejsce tej negatywnej listy wysuwają się zdecydowanie dwa: dostępność satysfakcjonującej pracy i wysokość płac. Dalej sytuuje się możliwość kontynuowania nauki, jakość transportu zbiorowego i skomunikowanie obszaru Partnerstwa z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami. Jako bariery o mniejszym nasileniu wskazano też dostęp do usług zdrowotnych, warunki do prowadzenia działalności gospodarczej oraz dostęp do kultury i rozrywki.

Z kolei za najmocniejsze strony swoich gmin lokalni liderzy uznają przed wszystkim jakość i czystość środowiska naturalnego. Zdecydowanie dobrze jest oceniana oferta oraz infrastruktura sportowa i rekreacyjna, oferta usług społecznych i opiekuńczych, estetyka i jakość przestrzeni publicznych, relacje międzyludzkie w lokalnym środowisku.

sku oraz więzi rodzinne. Dobrze, ale z wyraźnymi zastrzeżeniami są oceniane: działania i jakość pracy samorządu lokalnego oraz dostęp do kultury i rozrywki. Aktywność społeczna i współdziałanie mieszkańców mają tylko jednakową ilość wskazań pozytywnych i negatywnych.

Wyłania się z tej oceny następujący obraz: na biegunie deficytów i barier sytuują się czynniki ekonomiczne, a na biegunie atutów i potencjałów – czynniki społeczne i środowiskowo-przestrzenne. Ale też w innym ujęciu: tak się składa, że deficyty i bariery to czynniki kluczowe dla młodych mieszkańców wchodzących na rynek pracy (20 – 24) oraz w mobilnym wieku aktywności ekonomicznej (25 – 44): dostępność dobrej pracy, wysokość płac i możliwość kontynuowania nauki. Natomiast biegun atutów i potencjałów to czynniki potencjalnie istotne dla przyjezdnych: atrakcyjność turystyczna, czyste środowisko, estetyka otoczenia, dobra oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna.

2.1.3. Kluczowe potencjały rozwojowe Partnerstwa

Potencjały obszaru partnerstwa to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednio (dochody) lub pośrednio poprzez wytworzenie wartości istotnej dla mieszkańców i interesariuszy partnerstwa. Dla obszaru Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego jako kluczowe można wskazać następujące potencjały i produkty:

- zasoby przyrodnicze (m.in. lasy, jeziora, formy ochrony przyrody) istotne dla jakości życia oraz turystyki;
- rozpoznawalność obszaru jako związanego z rolnictwem, sadownictwem oraz przetwórstwem (zwłaszcza owocowym)- bazującym na lokalnych, naturalnych produktach;
- infrastruktura sportowa i turystyczna (hale, boiska, baseny, infrastruktura wędkarska, ścieżki piesze, hotele, pensjonaty, gospodarstwa agroturystyczne, punkty informacji turystycznej);
- potencjał do rozwoju energetyki OZE (zwłaszcza energetyka słoneczna)
- most na Wiśle w Kamieniu oraz zmodernizowana DW 747 dająca połączenie z województwem mazowieckim oraz siecią dróg krajowych w kierunku Lublina, Kielc, Warszawy czy Rzeszowa,
- wolne tereny inwestycyjne w granicach wyznaczonych stref, przyjazne otoczenie dla biznesu;
- skuteczna działalność instytucji świadczących usługi społeczne (m.in. CUS, OPS-y),
- zasoby społeczne (działalność organizacji pozarządowych, m.in. stowarzyszeń, klubów, KGW);
- doświadczenia dotyczące współpracy w ramach istniejących stowarzyszeń, organizacji (w tym Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Owocowy Szlak”);

- Nadwiślańska Kolejka Wąskotorowa jako ponadlokalny produkt turystyczny,
- działalność i oferta rolnictwa, także ekologicznego, w tym bogata oferta certyfikowanych produktów lokalnych (miody i produkty pszczele, pieczywo, sery kozie, przetwory owocowe, słodczyce, ryby i produkty rybne, wina z lokalnych winnic, suszone owoce, warzywa, zioła,);
- zróżnicowana oferta kulturalna (aktywnie działające domy kultury, wydarzenia, imprezy kulturalne i promocyjne – m.in. Jarmark Opolski, Poniatowianki,
- wysoki poziom pozyskiwania i absorpcji środków zewnętrznych.

2.2. Analiza powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych

2.2.1. Analiza wzajemnych powiązań funkcjonalnych

Gminy Partnerstwa tworzą zwarty obszar z różnymi powiązaniem funkcjonalnymi, związane są także dziedzictwem historyczno-kulturowym.

Opole Lubelskie, zgodnie z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), zaliczane jest do ośrodków lokalnych pełniących ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego. Natomiast Poniatowa określona jest jako miasto wskazane do wzmacniania krajowych i regionalnych funkcji specjalistycznych. Pozostałe miejscowości gminne tworzą wiejską strukturę osadniczą i działają jako lokalne ośrodki obsługi.

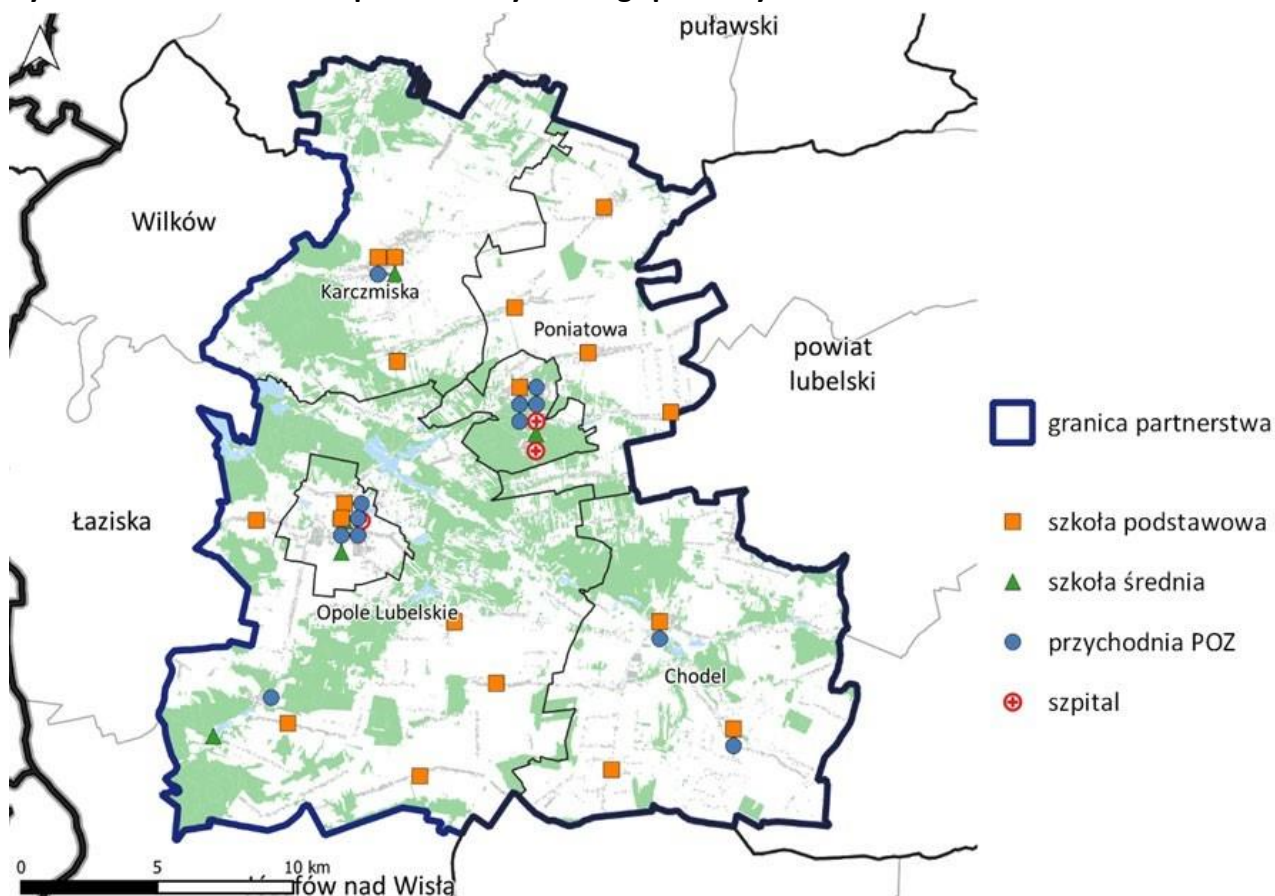
Jednostki terytorialne wchodzące w skład MOF Opole Lubelskie, tj. Gminy: Opole Lubelskie, Poniatowa, Chodel i Karczmiska, według Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego z 2015 r. w całości przynależą do Obszaru Funkcjonalnego Powiśle, dla którego priorytetem rozwojowym jest rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Podstawową funkcją dla tego obszaru jest funkcja rolnicza oraz turystyczna, jako funkcja towarzysząca wskazana jest funkcja uzdrowiskowa.

Dodatkowo, gminy Chodel oraz Poniatowa wchodzą w skład Obszaru Funkcjonalnego Rozwoju Gospodarki Żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej), którego priorytetem rozwojowym jest optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Podstawową funkcją rozwojową jest funkcja gospodarcza (ukierunkowana na produkcję rolniczą), natomiast funkcją towarzyszącą – funkcja turystyczna.

Mieszkańcy MOF Opola Lubelskiego realizują wiele aspektów życia społeczno-gospodarczego na jego terenie (praca, edukacja, opieka medyczna, itd.) w ramach wzajemnego sąsiedztwa.

W obszarze MOF Opola Lubelskiego większość usług podstawowych (zaspokajających podstawowe potrzeby mieszkańców, które powinny być lokalizowane w jak najlepszej dostępności względem miejsca ich zamieszkania) **zlokalizowana jest w miastach Opole Lubelskie i Poniatowa**. Są to takie usługi podstawowe jak: usługi oświaty i wychowania, podstawowej opieki zdrowotnej, handlu, w tym głównie spożywczego. Część usług lokalizowana również poza wyżej wymienionymi miastami, to przede wszystkim szkoły i przedszkola i usługi handlu.

Ryc. 5. Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od samorządów partnerstwa

W obszarze partnerstwa w 2021 r. **funkcjonowały 3 podmioty pełniące funkcję szpitali** (teren miejski Opola Lubelskiego i Poniatowej). Usługi podstawowej opieki zdrowotnej świadczyło 12 przychodni POZ (w tym 8 w ww. miastach). Wg bazy danych REGON w obszarze partnerstwa w 2021 r. funkcjonowało 192 (w tym 85 w Opolu Lubelskim) podmiotów gospodarczych świadczących usługi w zakresie ochrony zdrowia.

W zakresie handlu w całym obszarze w 2021 r. wg bazy REGON funkcjonowało 561 podmiotów w handlu detalicznym (z wyłączeniem handlu samochodami). 57% ww. placówek zlokalizowane było w miastach, tj. Opolu Lubelskim i Poniatowej. Tutaj też zlokalizowane były największe obiekty handlu. 10 z 14 supermarketów w obszarze partnerstwa zlokalizowane było w miastach.

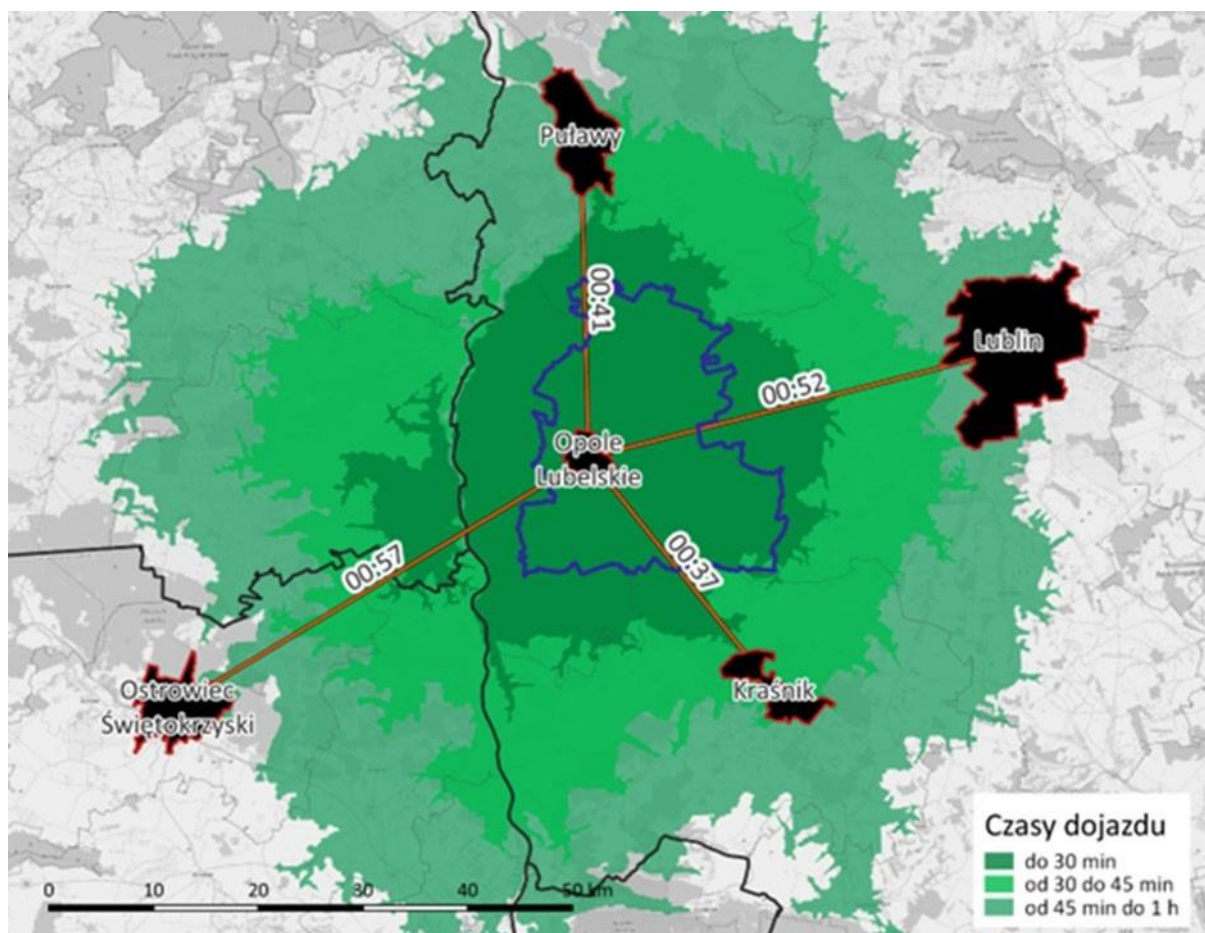
Małe sklepy spożywcze mają głównie znaczenie lokalne. Ważne z punktu widzenia jakości wyposażenia ośrodków usługowych jest obecność także dużych sklepów sieciowych obsługujących całą gminę, a nawet powiat.

W obszarze partnerstwa rozmieszczenie obiektów podstawowych usług społecznych, prócz szkół podstawowych, jest rozproszone. Prócz szpitali większość ww. usług występowało licznie zarówno w mieście jak i na wsi. Układ taki wpływa zapewne na wyższą dostępność do usług, ale wpływa na ich jakość. Zaledwie 36% ogółu mieszkańców, a co za tym idzie podobny odsetek dzieci, zamieszkuje w zasięgu 15-minutowego dojścia pieszego do szkoły podstawowej. Kolejne 45% dzieci może dotrzeć do szkoły podstawowej w ciągu 15 minut podróżując rowerem. W zasięgu akceptowalnego 15-minutowego dojazdu do szkoły samochodem lub autobusem szkolnym zamieszkuje 99% mieszkańców obszaru. Najbardziej utrudniony dla mieszkańców Partnerstwa jest indywidualny dostęp do szpitalnych oddziałów ratunkowych (SOR). Jak widać powyżej (ryc. 19), praktycznie cały obszar Partnerstwa znajduje się poza 30 minutowym dojazdem pogotowia z najbliższego SOR, w granicach 30 minut mieszczą się jedynie niewielkie części gminy Karczmiska (kierunek Puławy) i gminy Chodel (kierunek Kraśnik). Dostęp do podstawowych usług w Partnerstwie jest zróżnicowany, w najlepszej sytuacji są mieszkańcy terenów miejskich, w najgorszej - mieszkańcy peryferyjnych terenów wiejskich (zwłaszcza usługi medyczne, apteki).

Obszar partnerstwa położony jest na zachód od stolicy województwa lubelskiego – Lublina (336,3 tys. mieszk.), do którego odległość drogowa z Opola Lubelskiego wynosi ok. 52 km. W efekcie czas dojazdu samochodem do tego jedyne dużego miasta w okolicy partnerstwa wynosi około 52 min. Dojazd z Lublina do obszaru partnerstwa w czasie poniżej 1 godziny daje możliwość wykorzystania atrakcji turystycznych lub rekreacyjno-wypoczynkowych obszaru w ofercie jednodniowej lub weekendowej skierowanej do mieszkańców tego dużego miasta. Wpływa także pozytywnie na możliwości dostępu mieszkańców obszaru partnerstwa do usług i miejsc pracy oferowanych przez Lublin.

Położonymi najbliższymi Opola Lubelskiego miastami średnimi, których wielkości pozwalają na zaoferowanie poszerzonej oferty usługowej, są Kraśnik (33,4 tys. mieszk.) i Puławy (46,3 tys. mieszk.) położone w odległości ok. 35 km. Czas dojazdu do nich to około 40 min. System ośrodków usługowych uzupełniają mniejsze miasta: miasta małe (5-20 tys. mieszk. - takie jak Opole Lubelskie i Poniatowa), oraz miasta bardzo małe (poniżej 5 tys. mieszk.), zwykle oddalone od siebie o ok. 15-25 km. **Zasięg obsługi Opola Lubelskiego – stolicy powiatu** – w zakresie zadań realizowanych przez samorząd powiatowy odpowiada granicom powiatu. Natomiast zasięg oddziaływania w sferze pozostałych usług, uzależniony jest od dostępności konkurencyjnej oferty usługowej sąsiadujących miast. Cały obszar partnerstwa leży w zasięgu 30 min, a większa część w zasięgu 15 min dojazdu do Opola Lubelskiego lub Poniatowej. Te dwa miasta partnerstwa są głównymi ośrodkami obsługującymi obszar w zakresie usług ponadlokalnych. Jedynie przy wschodniej granicy, na niewielkim terenie, miasto Bełżyce może konkurować z Poniatową, również zapewniając dojazd w czasie krótszym niż 15 min.

Ryc. 6. Czas przejazdu samochodem osobowym pomiędzy Opolem Lubelskim a wybranymi większymi miastami

Źródło: opracowanie własne na podstawie Travel Time Analytics

2.2.2. Współpraca z kluczowymi partnerami w wymiarze instytucjonalnym i społecznym

Na obszarze Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego można wskazać kilka pozytywnych przykładów współpracy gmin, realizowanych na różnych płaszczyznach i w różnych konfiguracjach. Niektóre formy tej współpracy przyjęły wymiar zinstytucjonalizowany (np. członkostwo w stowarzyszeniach), inne przyjęły formy porozumień zorientowanych na realizację konkretnych przedsięwzięć i pozyskanie zewnętrznych źródeł ich finansowania. Najbardziej znane, efektywne i mające już swoją historię przykłady współpracy JST z obszaru Partnerstwa to:

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Owocowy Szlak” z siedzibą w Opolu Lubelskim - w wymiarze społecznym największy zakres współpracy i skalę oddziaływania na obszarze Partnerstwa przypisuje się tutejszej Lokalnej Grupie Działania (LGD). Współpracę tę również dobrze można wskazać jako pozytywne przykłady współpracy

w wymiarze instytucjonalnym, ponieważ członkami LGD są gminy tworzące Partnerstwo, tj.: Opole Lubelskie, Poniatowa, Chodel i Karczmiska, a także pozostałe 3 gminy z powiatu opolskiego.

- Celowy Związek Gmin PROEKOB z siedzibą w Bełżycach - to zrzeszenie 15 gmin województwa lubelskiego, którego celem jest realizacja wspólnych zadań z zakresu gospodarki odpadami, w skład związku wchodzi gminy: Opole Lubelskie, Poniatowa i Chodel.
- Lokalna Organizacja Turystyczna „Kraina Lessowych Wąwozów” działająca od 2003 roku organizacja, zrzeszająca gminy oraz inne podmioty. Aktualnie członkami LOT są 3 gminy z ternu Partnerstwa, tj. gmina Karczmiska, gmina Opole Lubelskie oraz gmina Poniatowa.
- Związek Gmin Lubelszczyzny - Gmina Karczmiska, jako jedyna z terenu Partnerstwa, od 2005 r. jest członkiem stowarzyszenia Związek Gmin Lubelszczyzny.

Warto podkreślić, że wszystkie samorządy lokalne będące członkami Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego mają doświadczenie w realizacji przedsięwzięć partnerskich.

Są to zarówno działania związane z prowadzeniem projektów ze środków Unii Europejskiej, animacja przedsięwzięć m.in. w ramach Lokalnej Grupy Działania, jak i działania niesformalizowane. Wiele wspólnych przedsięwzięć gmin Partnerstwa nie przybiera formy zinstytucjonalizowanej i jest oparta na wypracowanych wcześniej zasadach współpracy i wymiany informacji. Na obszarze Partnerstwa działają także liczne oddolne inicjatywy obywatelskie (m.in. koła gospodyń wiejskich, jednostki OSP, fundacje i stowarzyszenia) które realizują różne przedsięwzięcia na rzecz społeczności lokalnych.

3. Cele partnerstwa i ich operacjonalizacja

3.1. Cele strategii Partnerstwa

3.1.1. Cel ogólny (misja) Partnerstwa

Misja obszaru MOF Opola Lubelskiego określa istotę działań samorządów partnerskich oraz podstawowe funkcje do spełnienia na rzecz zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Misja określa też rolę władz samorządowych w procesie rozwoju wspólnoty lokalnej, w którym pełnią one rolę inicjatora przedsięwzięć rozwojowych podejmowanych przez podmioty publiczne, organizacje społeczne i przedsiębiorców. Jednocześnie samorządy gmin i powiatu są realizatorami własnych projektów uwzględniających potencjały, problemy oraz możliwości prawne, organizacyjne i finansowe poszczególnych JST.

Misja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego:

Rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny MOF Opola Lubelskiego angażujący wszystkich współpracujących ze sobą partnerów w oparciu o wspólne cele, lokalne potencjały, potrzeby mieszkańców oraz uwarunkowania zewnętrzne, z poszanowaniem środowiska i dziedzictwa kulturowego.

3.1.2. Cele strategiczne

Cele strategiczne i kierunki działań, które będą podejmowane dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju MOF Opola Lubelskiego, określono w oparciu o:

- wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru MOF Opola Lubelskiego,
- wnioski z analizy mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń,
- wnioski i uwagi uzyskane w procesie spotkań i warsztatów,
- uwarunkowania zewnętrzne dotyczące spójności z celami polityki regionalnej na poziomie województwa i kraju oraz celami polityki spójności 2021-2027.celu.

Przyjmuje się trzy cele strategiczne:

1. Odporność na zmiany klimatu i zrównoważona przestrzeń;
2. Wzrost jakości życia i spójności społecznej;
3. Rozwój e-usług i kompetencji cyfrowych.

3.1.2.1. Cel strategiczny 1: Odporność na zmiany klimatu i zrównoważona przestrzeń

Cel strategiczny jest zgodny z celami operacyjnymi SRWL 2030:

- 2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej,
- 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym ośrodków lokalnych),
- 2.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich,
- 3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.

Podstawowe kierunki działań – cele szczegółowe:

- 1.1. Wspieranie energii odnawialnej, efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych
- 1.2. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej.
- 1.3. Budowa świadomości klimatycznej.

Zgodność z celami szczegółowymi polityki spójności na lata 2021-2027:

- CS 2(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- CS 2(ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju,
- CS 5(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa.

3.1.2.2. Cel strategiczny 2: Wzrost jakości życia i spójności społecznej

Cel strategiczny jest zgodny z celami operacyjnymi SRWL 2030:

- 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym ośrodków lokalnych)
- 4.1. Rozwijanie kapitału ludzkiego

Podstawowe kierunki działań – cele szczegółowe:

- 2.1. Podniesienie jakości infrastruktury edukacji;
- 2.2. Wyrównywanie szans edukacyjnych, aktywizacja dzieci.
- 2.3. Wzrost jakości i dostępności przestrzeni publicznych.

Zgodność z celami szczegółowymi polityki spójności na lata 2021-2027:

- CS 4(ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online,
- CS 4(f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
- CS 2(viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej
- CS 5(i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

3.1.2.3. Cel strategiczny 3: Rozwój e-usług i kompetencji cyfrowych

Cel strategiczny jest zgodny z celami operacyjnymi SRWL 2030:

Podstawowe kierunki działań – cel szczegółowy:

3.1. Rozwój elektronicznych usług publicznych i technologii cyfrowych w samorządach MOF Opola Lubelskiego.

Cel strategiczny jest zgodny z celami operacyjnymi SRWL 2030:

– 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych (w tym ośrodków lokalnych), – 4.6. Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania.

Zgodność z celami szczegółowymi polityki spójności na lata 2021-2027:

– CS 1(ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.

(ostateczne kierunki działań – cele szczegółowe mogą w wyniku uzgodnień/konsultacji ulec modyfikacjom lub zostać uzupełnione)

Tab. 1. Tabela integracji celów szczegółowych strategii

Cele szczegółowe strategii:	Cel koresponduje z wymiarami:			
	społecznym	gospodarczym	przestrzennym	środowiskowym
Cel 1 Odporność na zmiany klimatu i zrównoważona przestrzeń	X		X	X
Cel 2 Wzrost jakości życia i spójności społecznej	X	X	X	
Cel 3 Rozwój e-usług i kompetencji cyfrowych	X	X	X	X

Źródło: Opracowanie własne

3.1.3. Wizja strategiczna partnerstwa

Wizja rozwoju MOF Opola Lubelskiego jest projekcją pożądanego stanu rzeczywistości lokalnej w perspektywie 2030 roku. Określa stan docelowy, do którego dążą samorządy MOF, tj. mieszkańcy, władze samorządowe oraz partnerzy społeczni i gospodarczy, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów oraz szans pojawiających się w otoczeniu. Wizja ukierunkowana jest perspektywicznie, wskazując zasadniczy kierunek podejmowanych działań i określając cel do jakiego zmierza obszar Partnerstwa.

Wizja Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego

MOF Opola Lubelskiego w roku 2030 to obszar atrakcyjny do zamieszkania, pracy, inwestowania i spędzania wolnego czasu, o nowoczesnej infrastrukturze, oferujący wysoki poziom usług publicznych. Wsparcie aktywności mieszkańców oraz odpowiedzialna polityka społeczna stopniowo zmniejszają negatywne trendy demograficzne. Dzięki inwestycjom w infrastrukturę publiczną, zieloną energię, turystykę i kulturę poprawia się jakość życia oraz zachodzi ewolucyjna transformacja w kierunku gospodarki neutralnej dla środowiska.

3.2. Projekty służące realizacji celów

Poniższa tabela nr 3 zawiera listę 36 projektów realizujących poszczególne cele Strategii wraz z krótkimi opisami zakresów rzeczowych, oszacowanymi kosztami realizacji oraz wstępnie planowanymi działaniami programu FELU jako źródła finansowania.

Tab. 2. Projekty służące realizacji celów Strategii

Nr	Nazwa Projektu	Zakres rzeczowy	Koszt (PLN)	Działanie
1.	Rozwój potencjału ratunkowego OSP Gminy Poniatowa w zakresie zapobiegania i usuwania skutków klęsk żywiołowych	Rozwój potencjału służb Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie Gminy Poniatowa poprzez wyposażenie w sprzęt i materiały do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń naturalnych.	4 000 000	03.01 Bezpieczeństwo ekologiczne
2.	Rozwój potencjału ratunkowego OSP działających na terenie Opole Lubelskie w zakresie zapobiegania i usuwania skutków klęsk żywiołowych	Doposażenie OSP działających na Gminy Opole Lubelskie w sprzęt i materiały do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń naturalnych	3 000 000	03.01 Bezpieczeństwo ekologiczne
3.	Rozwój potencjału ratunkowego OSP Gminy Chodel w zakresie zapobiegania i usuwania skutków klęsk żywiołowych	Rozwój potencjału służb Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie Gminy Chodel poprzez wyposażenie w sprzęt i materiały do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń naturalnych.	2 000 000	03.01 Bezpieczeństwo ekologiczne
4.	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowej na terenie Gminy Karczmiska	Modernizacja i rozbudowa istniejącej sieci wodociągowej	2 000 000	03.04. Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa
5.	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowej na terenie gminy Poniatowa	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody, ograniczające straty w dostawach wody do spożycia, zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii oraz zwiększające efektywność wykorzystania wody w gminie.	12 000 000	03.04. Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa
6.	Przebudowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Karczmiska	W ramach projektu przewiduje się przebudowę i rozbudowę istniejącej sieci kanalizacyjnej.	3 000 000	03.04. Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa
7.	Budowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Opole Lubelskie	W ramach projektu przewiduje się budowę i rozbudowę istniejącej sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Opole Lubelskie	5 000 000	03.04. Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa

Nr	Nazwa Projektu	Zakres rzeczowy	Koszt (PLN)	Działanie
8.	Przebudowa i rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Chodel	W ramach projektu przewiduje się przebudowę i rozbudowę istniejącej sieci kanalizacyjnej o miejscowości Przytyki i Jeżów	3 000 000	Działanie 03.04 Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa
9.	Modernizacja sieci wodociągowej na terenie Gminy Chodel	W ramach projektu przewiduje się modernizację istniejącej sieci wodociągowej.	4 000 000	Działanie 03.04 Zrównoważona gospodarka wodno-ściekowa
10.	Przydomowe kompostowniki jako sposób na systemowe zagospodarowanie odpadów organicznych	Zakup i dostawa 1000 kompostowników dla potrzeb gospodarstw domowych na terenie miasta i gminy Poniatowa.	690 000	03.06 Gospodarka odpadami w sektorze publicznym
11.	Przydomowe kompostowniki w Gminie Chodel jako sposób na systemowe zagospodarowanie odpadów organicznych	Zakup i dostawa 800 kompostowników dla potrzeb gospodarstw domowych na terenie miasta i gminy Poniatowa.	552 000	Działanie 03.06 Gospodarka odpadami w sektorze publicznym
12.	Przydomowe kompostowniki dla mieszkańców Gminy Opole Lubelskie	Zakup i dostawa kompostowników dla potrzeb gospodarstw domowych na terenie Gminy Opole Lubelskie	1 400 000	Działanie 03.06 Gospodarka odpadami w sektorze publicznym
13.	Organizacja ruchu turystycznego i ochrona bioróżnorodności na obszarze cennym przyrodniczo Gminy Opole Lubelskie	Stworzenie infrastruktury rekreacyjnej i edukacyjnej na bazie istniejących obiektów. Teren przedsięwzięcia położony jest na południowo – zachodnim krańcu obszaru siedliskowego Natura 2000 PLH 06004 Opole Lubelskie utworzonego dla ochrony nietoperzy. Zakres zadania obejmuje utworzenie edukacyjnego placu wodnego dla dzieci, jako wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej.	8 000 000	03.09 Ochrona bioróżnorodności na obszarach objętych formami ochrony przyrody
14.	Ścieżki edukacyjne Doliny Dziesięciu Stawów w Poniatowej.	Opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej terenu objętego projektem. Budowa ścieżki edukacyjnej oraz infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarze, służącej ograniczeniu antropopresji i degradacji środowiska.	5 000 000	03.10 Ochrona bioróżnorodności na obszarach poza formami ochrony przyrody
15.	Ochrona bioróżnorodności i zagospodarowanie przestrzeni obszaru znajdującego się poza	Zagospodarowanie terenu przy 1 stawie, przywrócenie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin w gminie Opole Lubelskie	6 000 000	03.10 Ochrona bioróżnorodności na obszarach poza formami

Nr	Nazwa Projektu	Zakres rzeczowy	Koszt (PLN)	Działanie
	formami ochrony przyrody			ochrony przyrody
16.	Energooszczędne budynki użyteczności publicznej w Gminie Poniatowa.	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, Szkół Podstawowych i Przedszkola Miejskiego wraz z instalacją urządzeń OZE oraz modernizacją źródeł ciepła	10 000 000	04.04 Wspieranie efektywności energetycznej i Energooszczędności w IIT
17.	Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie miasta i Gminy Poniatowa.	Budowa i rozbudowa linii energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie miasta i Gminy Poniatowa.	3 000 000	04.04 Wspieranie efektywności energetycznej i Energooszczędności w IIT
18.	Rozbudowa i przebudowa energooszczędnego oświetlenia Ulicznego w gminie Karczmiska	W ramach projektu przewiduje się wymianę istniejących opraw oświetlenia ulicznego (sodowych i rtęciowych) na energooszczędne oprawy LED wraz z częściową wymianą słupów oświetleniowych i rozbudową oświetlenia ulicznego	2 000 000	04.04 Wspieranie efektywności energetycznej i Energooszczędności w IIT
19.	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE w gminie Karczmiska	W ramach projektu przewiduje się kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją OZE: ocieplenie, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana/modernizacja źródeł ciepła, OZE, wentylacja, magazyny energii.	4 500 000	04.04 Wspieranie efektywności energetycznej i Energooszczędności w IIT
20.	Rozbudowa i przebudowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego. Chodel	W ramach projektu przewiduje się wymianę istniejących opraw oświetlenia ulicznego (sodowych i rtęciowych) na energooszczędne oprawy LED wraz z częściową wymianą słupów oświetleniowych oraz rozbudową oświetlenia ulicznego	3 000 000	Działanie 04.04 Wspieranie efektywności energetycznej i energooszczędności w IIT
21.	Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE w gminie Chodel	W ramach projektu przewiduje się kompleksową modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej (światlica w Świdnie, Zastawkach, Grądach, Borowie i Izba Pamięci w Siewalce) wraz z instalacją OZE: ocieplenie, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana/modernizacja źródeł ciepła, OZE, wentylacja, magazyny energii.	4 000 000	04.04 Wspieranie efektywności energetycznej i Energooszczędności w IIT
22.	Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii	Projekt przewiduje rozbudowę i przebudowę źródeł energii produkujących energię elektryczną z OZE na potrzeby mieszkańców indywidualnych.	5 000 000	04.09 Zwiększenie wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii w

Nr	Nazwa Projektu	Zakres rzeczowy	Koszt (PLN)	Działanie
	elektrycznej w gminie Karczmiska			ramach IIT
23.	Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii w Gminie Poniatowa	Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii elektrycznej – instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej i budynkach indywidualnych na terenie Gminy Poniatowa, o łącznej mocy nie większej niż 0,5 MWe.	3 500 000	04.09 Zwiększenie wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii w ramach IIT
24.	Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej	Projekt przewiduje rozbudowę i przebudowę źródeł energii produkujących energię elektryczną z OZE na potrzeby na budynkach użyteczności publicznej i mieszkańców indywidualnych w gminie Chodel.	5 000 000	04.09 Zwiększenie wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii w ramach IIT
25.	Budowa instalacji odnawialnych źródeł energii w Gminie Opole Lubelskie	Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej – instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej i budynkach indywidualnych na terenie Gminy Opole Lubelskie o łącznej mocy nie większej niż 0,5 MWe.	5 000 000	04.09 Zwiększenie wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii w ramach IIT
26.	Rozbudowa i przebudowa placu zabaw, zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia	Projekt przewiduje rozbudowę i przebudowę placu zabaw, zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia w gminie Karczmiska	700 000	Działanie 07.01 Infrastruktura przedszkolna
27.	Modernizacja infrastruktury edukacji przedszkolnej w Gminie Poniatowa.	Budowa i rozbudowa placów zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia przy ośrodkach przedszkolnych na terenie miasta i gminy Poniatowa.	1 200 000	Działanie 07.01 Infrastruktura przedszkolna
28.	Rozbudowa i przebudowa placu zabaw, zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia	Projekt przewiduje rozbudowę i przebudowę placu zabaw przy szkołach podstawowych w gminie Chodel, zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia w gminie CHodel	1 500 000	Działanie 07.01 Infrastruktura przedszkolna
29.	Poprawa warunków równego dostępu do edukacji na terenie Gminy Poniatowa.	Modernizacja i dostosowanie placówek oświatowych szkolnictwa podstawowego na terenie miasta i gminy Poniatowa w zakresie włączenia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	4 000 000	FELU.07.02 Infrastruktura edukacji ogólnej
30.	Poprawa warunków równego dostępu do edukacji na terenie Gminy Chodel	Modernizacja i dostosowanie placówki oświatowych szkolnictwa podstawowego na terenie gminy Chodel w zakresie włączenia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.	1 500 000	FELU.07.02 Infrastruktura edukacji ogólnej

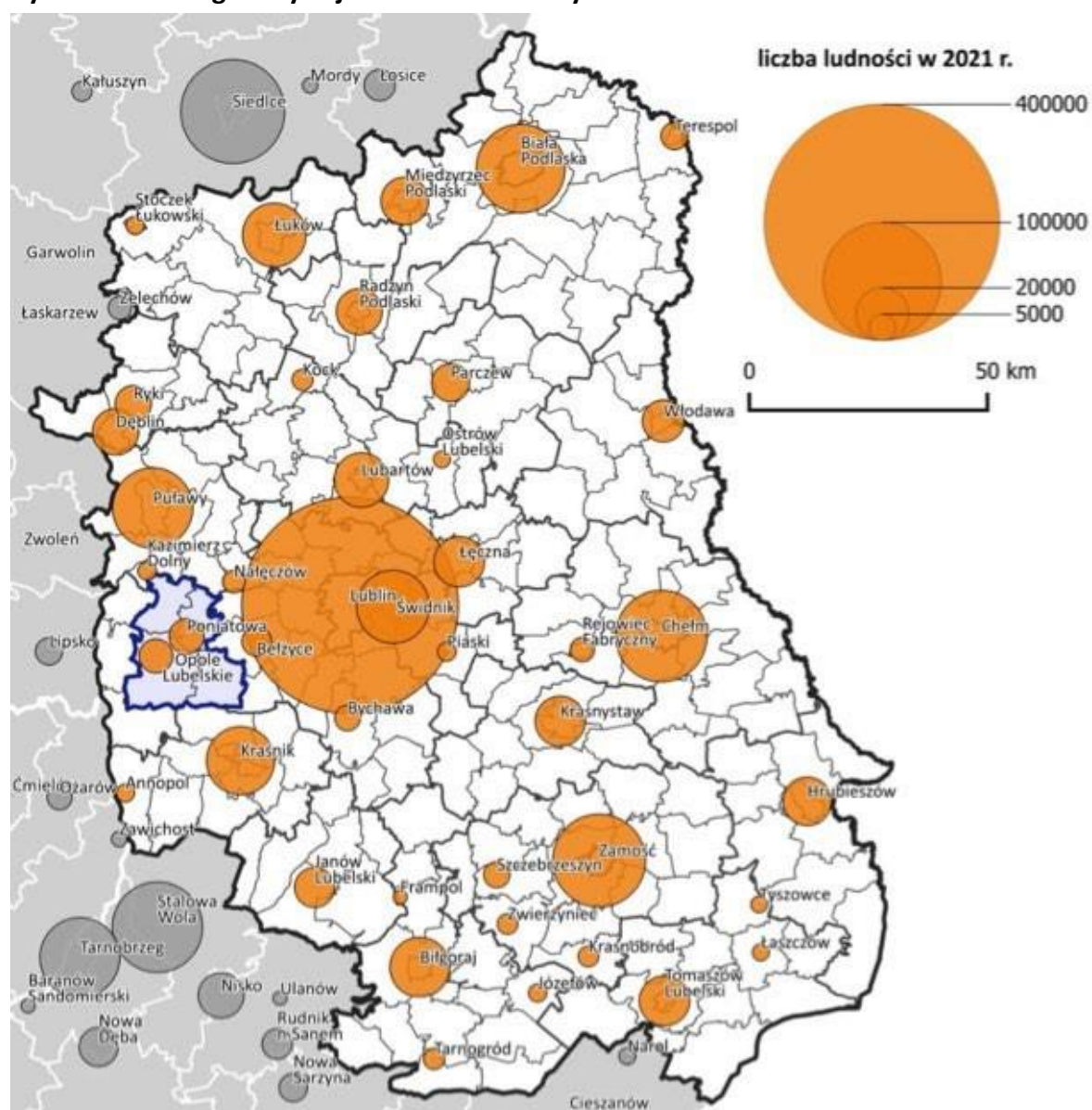
Nr	Nazwa Projektu	Zakres rzeczowy	Koszt (PLN)	Działanie
31.	Modernizacja Szkół na terenie Gminy Opole Lubelskie	Modernizacja i dostosowanie Szkół na terenie gminy Opole Lubelskie do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i osób z niepełnosprawnościami	2 000 000	FELU.07.02 Infrastruktura edukacji ogólnej
32.	Modernizacja lokali socjalnych z zasobu Gminy Poniatowa	Modernizacja i dostosowanie do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami infrastruktury mieszkaniowej na terenie miasta Poniatowa wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego.	2 500 000	FELU.07.06 Infrastruktura usług i integracji społecznej
33.	Przebudowa i modernizacja infrastruktury usług i integracji społecznej w gminie Karczmiska	Projekt przewiduje roboty budowlane, modernizację i wyposażenie budynków na potrzeby realizacji procesu integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej, w tym utworzenie CUS (realizowany w powiązaniu z działaniem 08.05 - usługi społeczne)	4 000 000	FELU.07.06 Infrastruktura usług i integracji społecznej
34.	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	Projekt przewiduje uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych (przebudowa, lub modernizacja) w celu nadania im nowych funkcji użytkowych: społecznych i kulturalnych oraz zakup wyposażenia.	6 000 000	Działanie 11.04 Rewitalizacja obszarów innych niż miejskie
35.	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w gminie Karczmiska	Projekt przewiduje uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych (przebudowa, lub modernizacja) w celu nadania im nowych funkcji użytkowych: społecznych i kulturalnych oraz zakup wyposażenia.	9 000 000	Działanie 11.04 Rewitalizacja obszarów innych niż miejskie
36.	Ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	W ramach projektu przewiduje się roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Karczmiskach Pierwszych wraz z otoczeniem.	6 000 000	Działanie 11.06 Ochrona dziedzictwa kulturowego obszarów innych niż miejskie
RAZEM:			143 042 000	

Opracowanie własne

4. Wymiar przestrzenny w strategii rozwoju obszaru partnerstwa

4.1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru partnerstwa

Ryc. 7. Układ głównych jednostek osadniczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

4.1.1. Położenie obszaru partnerstwa w regionie/kraju i struktura sieci osadniczej

Miejski Obszar Funkcjonalny Opola Lubelskiego obejmuje dwie gminy miejsko wiejskie: Opole Lubelskie i Poniatowa oraz dwie gminy wiejskie: Chodel i Karczmiska. Położony jest we wschodniej części województwa lubelskiego w sąsiedztwie jego granicy z województwami: mazowieckim i świętokrzyskim.

Sieć osadniczą MOF Opola Lubelskiego tworzą:

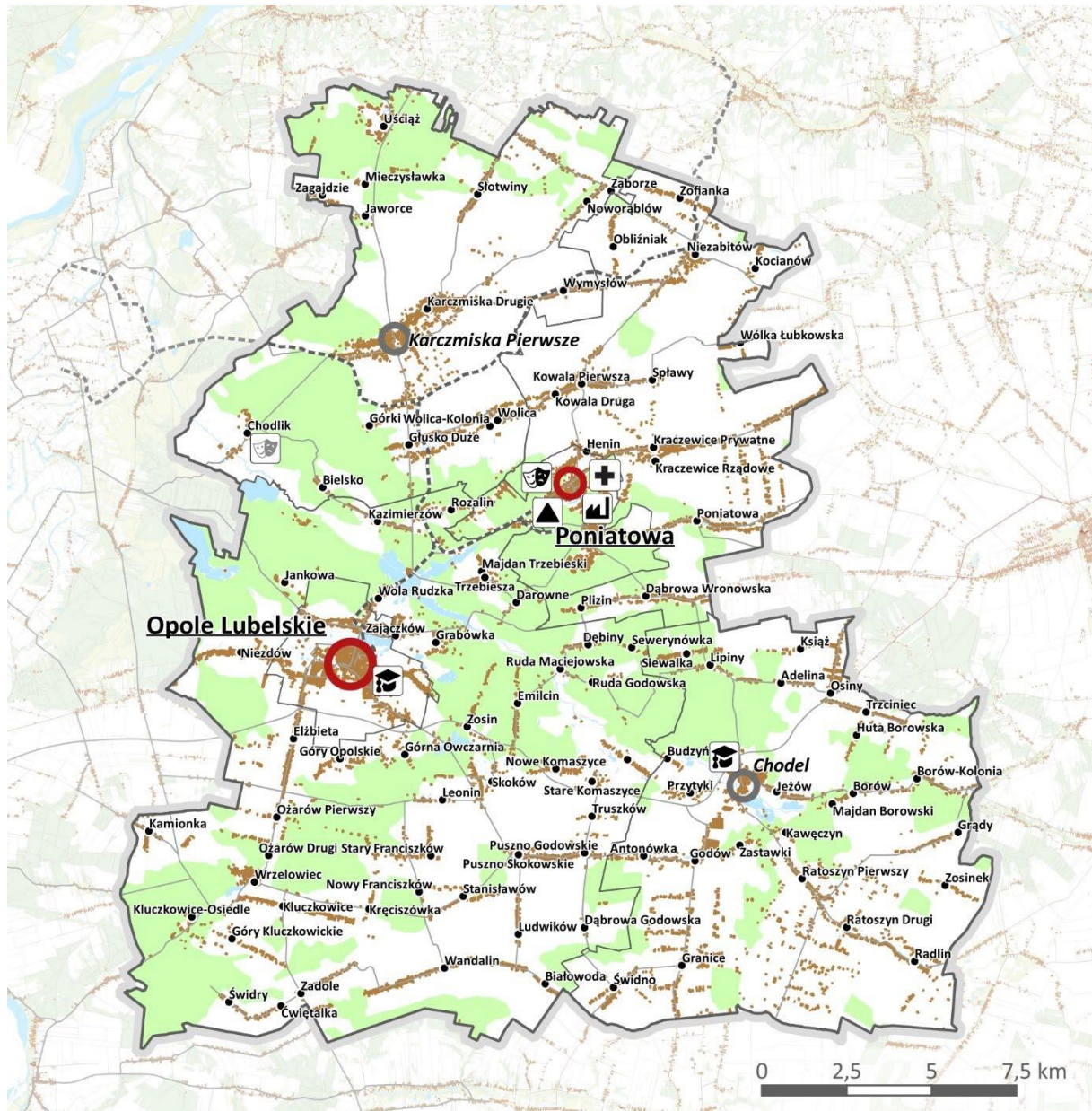
- 2 miasta: Opole Lubelskie – ośrodek powiatowy jako ośrodek lokalny regionalnej sieci osadniczej i Poniatowa – ośrodek gminny,
- 100 wsi, w tym 2 miejscowości gminne – Chodel (gm. Chodel) i Karczmiska Pierwsze (gm. Karczmiska), jako elementarne ośrodki obsługi.

Główne miasto obszaru – Opole Lubelskie położone jest w jego środkowo zachodniej części, co nie sprzyja równomiernej obsłudze obszaru w kontekście dostępności usług zlokalizowanych w tym ośrodku. Wiejska sieć osadnicza koncentruje się w południowej części obszaru, gdzie zlokalizowanych jest ok. 70% wsi. Zwarte tereny zabudowy koncentrują się głównie w Opolu Lubelskim i Poniatowej, co jest związane z charakterem struktury funkcjonalnej ośrodków miejskich. Znaczne tereny zabudowy odnotowuje się w granicach ośrodków gminnych i w ich sąsiedztwie – Karczmiska Pierwsze, Karczmiska Drugie oraz Chodel, Jeżów, a także w obszarze wsi Kraczewice Prywatne i Kraczewice Rządowe (gm.

Poniatowa) oraz w paśmie wsi: Kowala Pierwsza, Kowala Druga (gm. Poniatowa), Wolica, Głusko Duże (gm. Karczmiska). Obszary wiejskie pełnią głównie funkcje rolnicze, którym towarzyszą inne funkcje o znaczeniu lokalnym.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (PZPWL) w ramach kształtowania struktury miejskiej sieci osadniczej określa m. Opole Lubelskie jako ośrodek lokalny pełniący ważną rolę w zakresie funkcji sektora publicznego oraz wzmocnienia i rozwoju funkcji edukacyjnej w zakresie specjalistycznej edukacji zawodowej na poziomie średnim. Natomiast m. Poniatowa wskazana jest do wzmocnienia regionalnych funkcji specjalistycznych w zakresie bazy sanatoryjnej leczenia chorób społecznych i rehabilitacji oraz rozwoju funkcji kultury. Pełni ono także istotną rolę w sferze organizacji przestrzeni gospodarczej regionu, ze względu na lokalizację w jego obszarze podstrefy Tarnobrzeskiej SSE i strefy przedsiębiorczości o powierzchni przekraczającej 50 ha. W odniesieniu do wiejskiej sieci osadniczej wyróżniono Chodel jako ośrodek wzmocnienia i rozwoju funkcji edukacyjnej w zakresie specjalistycznej edukacji zawodowej na poziomie średnim oraz Chodlik (gm. Karczmiska) jako ośrodek wzmocnienia i rozwoju funkcji związanych z działalnością kulturową.

Ryc. 8. MOF Opola Lubelskiego – Struktura sieci osadniczej

□ - granica miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka lokalnego, MOF Opola Lubelskiego

Struktura sieci osadniczej

- - miasto, ośrodek powiatowy
- - miasto, ośrodek gminny
- - wieś, ośrodek gminny
- - wieś

Wzmacnianie i rozwój głównych elementów infrastruktury społeczno-gospodarczej

- 🎭 - kultury
- 🏛️ - działalności kulturowej
- ⊕ - usług medycznych (lecznictwo chorób społecznych i rehabilitacji)
- 🎓 - edukacji zawodowej (szkolnictwo średnie)
- 🏢 - podstrefa Tarnobrzesckiej SSE
- ⬆️ - strefa przedsiębiorczości o pow. ponad 50 ha

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, październik 2015 r., BDOT10k

4.1.2. Środowisko przyrodnicze: zasoby, ochrona, system powiązań przyrodniczych

Obszar partnerstwa położony jest w północno-zachodniej części makroregionu Wyżyny Lubelskiej, charakteryzującej się lekko falistym krajobrazem. Południowa część obszaru (południowe fragmenty gm. Opole Lubelskie i gm. Chodel) stanowi część Wzniesień Urzędowskich charakteryzujących się występowaniem węglanowych płaskowyżów falistych i wysoczyzn lessowych. Północna część obszaru (północna część gm. Karczmiska i gm. Poniatowa i fragment gm. Chodel) to lekko falisty płaskowyż Równiny Bełżyckiej. W środkowej części obszaru występuje krajobraz Kotliny Chodelskiej związany z doliną rzeki Chodelki.

MOF Opola Lubelskiego położony jest w zasięgu strefy występowania gleb wysokiej jakości Wyżyny Lubelskiej. Największe obszary zwarte występowania tych najwartościowszych dla rolnictwa gleb występują w północnej części Obszaru na terenie gm. Poniatowa i gm. Karczmiska, a także, w mniejszej skali, w południowych jego fragmentach – gm. Opole Lubelskie i gm. Chodel. Powierzchnia użytków rolnych zajmuje ok. 69% ogólnej powierzchni Obszaru i jest porównywalna ze wskaźnikiem dla województwa wynoszącym 67%. W ogólnej powierzchni użytków rolnych dominują grunty orne, których udział wynosi 87% powierzchni (województwo – 79%). W strukturze bonitacyjnej użytków rolnych gleby poszczególnych klas zajmują: I – III - 36%, IV - 38%, V-VI – 26%. Najwyższym udziałem użytków rolnych w powierzchni ogólnej charakteryzuje się wiejski obszar gm. Poniatowa i wynosi on ok. 85%, a także gm. Chodel – ok. 79%, najniższym zaś - miejska część gm. Poniatowa – ok. 27%.

Lasy i zadrzewienia zajmują 29% ogólnej powierzchni MOF, przy czym najwyższym odsetkiem powierzchni gruntów leśnych charakteryzują się gm. Opole Lubelskie –

36% i Karczmiska – 30%. Udział powierzchni gruntów pod wodami powierzchniowymi jest niewielki i wynosi 1,4% powierzchni ogólnej Obszaru, przy czym najwyższy udział charakteryzuje gm. Opole Lubelskie – 2,8%. Największe kompleksy obszarów leśnych koncentrują się w części dolinnej Obszaru, tj. w granicach Kotliny Chodelskiej.

Główną rzeką obszaru jest Chodelka, która wraz z dopływami odwadnia niemal cały obszar MOF. Północny fragment obszaru w gm. Karczmiska odwadniany jest przez rz. Grodarz, a południowa część gm. Opole Lubelskie – przez Wrzelowiankę. W celu zachowania walorów hydrograficznych i ochrony zasobów wodnych, PZPWL wskazuje do ochrony planistycznej zlewnie: górnej Chodelki (gm. Chodel, gm. Opole Lubelskie, gm. Poniatowa) i górnej Poniatówki (gm. Poniatowa). Gospodarowanie na terenie zlewni powinno uwzględniać m.in. ochronę mokradeł, bagien i torfowisk przed odwodnieniem, meandrujących odcinków rzek przed regulacją, uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.

Obszar partnerstwa nie jest znacząco zasobny w surowce mineralne. Spośród udokumentowanych i zbilansowanych zasobów kopalin, w granicach MOF zlokalizowane są:

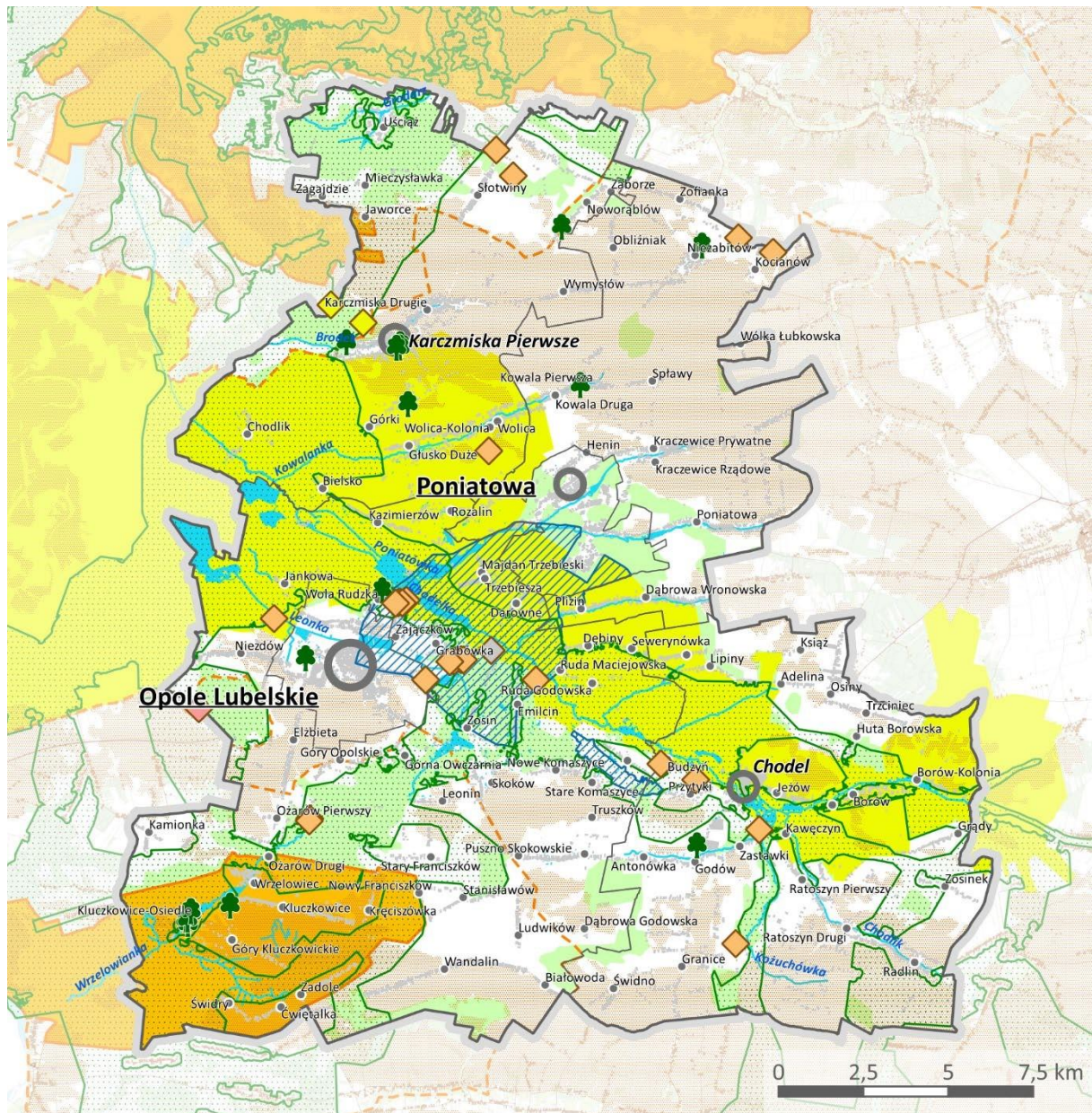
- złoża torfu położone w dolinie Chodelki, w gm. Opole Lubelskie,
- złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej w gm. Opole Lubelskie,
- złoża piasków kwarcowych do produkcji cegły wapienno-piaskowej w gm. Karczmiska,
- 23 złoża kruszyw naturalnych (piasków i żwirów), które głównie występują w dolinie rzeki Chodelki.

Na terenie MOF Opola Lubelskiego występują poniższe formy ochrony przyrody:

- **Wrzelowiecki Park Krajobrazowy wraz z otuliną** – ustanowiony w celu zachowania walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych środowiska, południowo-zachodnia cz. gm. Opole Lubelskie,
- **Kazimierski Park Krajobrazowy wraz z otuliną** – ustanowiony w celu zachowania niepowtarzalnych walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych środowiska ze szczególnym uwzględnieniem interesujących biocenoz zboczy doliny Wisły, wąwozów i skarp lessowych, północno-zachodni niewielki skrawek gm. Karczmiska,
- **Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu** – ustanowiony w celu ochrony wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach, a także pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych, gm. Opole Lubelskie, gm. Poniatowa, gm. Chodel, gm. Karczmiska,
- SOO Natura 2000 Opole Lubelskie (PLH060054) - gm. Opole Lubelskie, gm. Poniatowa,
- SOO Natura 2000 Komaszycy (PLH060063) - gm. Chodel,
- 20 pomników przyrody, które stanowią drzewa – gm. Karczmiska, gm. Poniatowa, gm. Opole Lubelskie, gm. Chodel.

Główne powiązania przyrodnicze obszaru stanowi – określona w PZPWL – regionalna sieć ekologiczna, której podstawowym celem jest ochrona i zrównoważone użytkowanie różnorodności przyrodniczej. Na sieć tę składają się: elementy węzłowe – tereny istotne dla zachowania różnorodności biologicznej (główne kompleksy leśne, obszary ochrony prawnej), elementy pasmowe i obszarowe (korytarze ekologiczne: leśne, dolinne, rzeczne) – tereny powiązań pomiędzy obszarami węzłowymi.

Ryc. 9. MOF Opola Lubelskiego – Ochrona i kształtowanie środowiska, system powiązań przyrodniczych

System obszarów chronionych

- park krajobrazowy
- otulina parku krajobrazowego
- obszar chronionego krajobrazu
- specjalny obszar ochrony Natura 2000
- pomnik przyrody

Główne powiązania przyrodnicze

- regionalna sieć ekologiczna

Zasoby środowiska przyrodniczego

- gleby wysokiej jakości
- zbiorniki wodne
- rzeki
- lasy

Udokumentowane złoża kopalin

- kruszywa naturalne
- piaski do produkcji cegły wap-piaskowej
- surowce ilaste ceramiki budowlanej
- torf

• Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, październik 2015 r., BDOT10k, MIDAS

4.1.3. Zabytki i krajobraz kulturowy

Obszar MOF ze względu na jego położenie i zasoby środowiska kulturowego stanowi istotny element kształtowania i utrwalania tożsamości regionalnej oraz turystycznego wykorzystania potencjału kulturowego. MOF w części (gm. Karczmiska, gm. Opole Lubelskie) położony jest w zasięgu wyznaczonego w PZPWL kulturowego pasma nadwiślańskiego charakteryzującego się nasyceniem obiektami zabytkowymi i związanymi z ważnymi wydarzeniami w historii Polski. Potencjał kulturowy pasma pozwala na ukierunkowanie rozwoju turystyki oraz zintegrowany rozwój infrastruktury turystycznej.

Teren partnerstwa położony jest w zasięgu dwóch regionów architektonicznych, tj.: lubelsko-nadwiślańskiego, dla którego charakterystyczne są chałupy wąskofrontowe, jednoraktowe, o układzie amfiladowym, z wejściem ulokowanym na osi symetrii ściany szczytowej oraz urzędowskiego częściowo pokrywające się z pasmem lubelsko-nadwiślańskim i charakteryzującym się występowaniem chałup szerokofrontowych z podcieniem wzdłużnym nazywanym też podcieniem kalenicowym.

Obszar partnerstwa posiada znaczące zasoby zarówno dziedzictwa, jak i krajobrazu kulturowego o znaczeniu ponadlokalnym, które stanowią istotny potencjał dla rozwoju turystyki. Wśród nich należy wymienić:

- zespół rezydencjonalny – Pałac Lubomirskich oraz układ urbanistyczny w Opolu Lubelskim wskazane do rewaloryzacji i rewitalizacji,
- zabytkowa Nadwiślańska Kolejka Wąskotorowa z towarzyszącymi jej zabytkowymi obiektami architektury,
- zabytkowy drewniany kościół p.w. NSPJ w Kraczewicach Prywatnych (gm. Poniatowa), jako przykład sakralnego budownictwa drewnianego,
- obóz pracy przymusowej w Poniatowej jako miejsce upamiętnienia ofiar okupacji niemieckiej,
- zabytkowe grodzisko wczesnośredniowieczne w Chodliku (gm. Karczmiska),
- kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Opolu Lubelskim – obiekt w typie renesansu lubelskiego, który jest stylem reprezentatywnym dla budowli sakralnych.

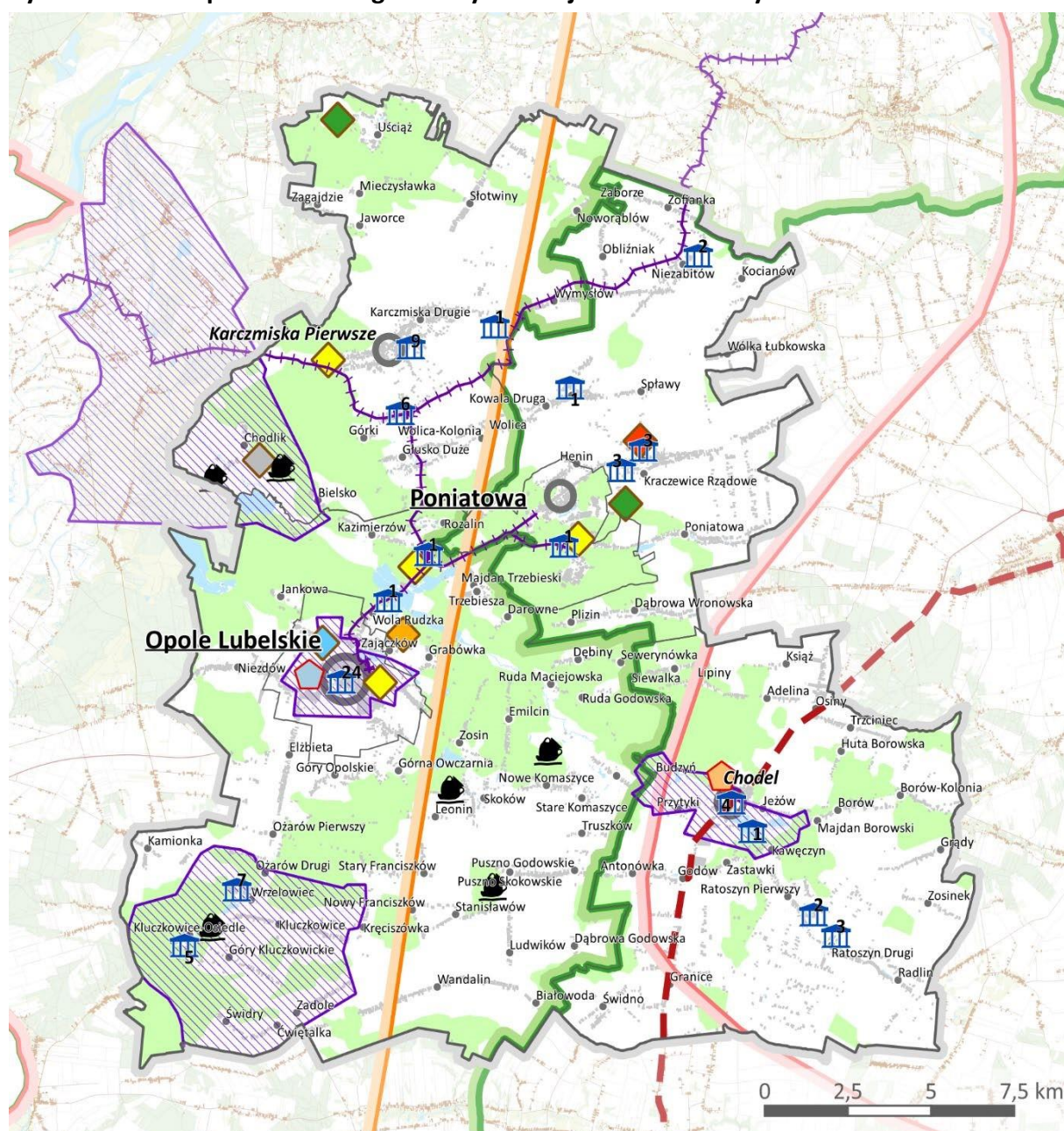
Ośrodkiem koncentracji obiektów dziedzictwa kulturowego jest m. Opole Lubelskie, gdzie znajdują się 24 obiekty objęte ochroną na podstawie wpisu do wojewódzkiego rejestru zabytków. Przez teren gminy Chodel, na kierunku południowym przebiega szlak kulturowy o znaczeniu międzynarodowym – Szlak Jagielloński (Via Jagiellonica). W ramach rekomendacji, PZPWL proponuje wpisanie szlaku na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO.

W obszarze MOF, PZPWL rekomenduje utworzenie 4 parków kulturowych, tj.:

- **Archeologicznego Parku Kulturowego Dolnej Chodelki** (gm. Opole Lubelskie, gm. Karczmiska) – potencjalny park wyróżnia skupisko, wyjątkowo rzadkie w skali ogólnopolskiej, czterech grodzisk wczesnośredniowiecznych o dużym znaczeniu naukowym, dydaktycznym i turystycznym, występujących na niewielkiej przestrzeni w rejonie dolnej Chodelki, z których najbardziej znanym jest obiekt we wsi Chodlik,
- **Chodelski Park Kulturowy** (gm. Chodel) – głównym walorem potencjalnego parku jest m.in. istniejący układ osadniczy o cechach dostosowawczych do naturalnych warunków, gdzie głębokie występowanie wód podziemnych na wysoczyznach spowodowało zasiedlanie dolin rzecznych (Jeżów, Chodel, Budzyń oraz pobliski Borów, Majdan Borowski, Ratoszyn), a Chodel stanowi przykład małego miasteczka o dość dobrze zachowanym układzie przestrzennym z rynkiem i otaczającą go zabudową mieszkalną oraz zajazdem, co należy już do rzadkości w pejzażu architektonicznym miasteczek Lubelszczyzny,
- **Opolski Park Kulturowy** (gm. Opole Lubelskie) – walorami potencjalnego parku są dwa zespoły pałacowo-parkowe, z których klasycystyczny zespół niezdowski jest jednym z najlepszych przykładów architektury tego okresu na Lubelszczyźnie, istotną rolę odgrywa także barokowy kościół pw. Wniebowzięcia NMP, niezwykle ciekawy zarówno w aspekcie architektury jak i wyposażenia, a uzupełnieniem jest dobrze zachowany historyczny układ drożny w obrębie zespołu miejskiego wraz z miejską zabudową,
- **Wrzelowiecki Park Kulturowy** (gm. Opole Lubelskie) – teren potencjalnego parku zachował liczne walory krajobrazu kulturowego (Wrzelowiec: układ urbanistyczny, zespół kościoła parafialnego, cmentarz i zabudowa,
- **Kluczkowice: zespół pałacowo-parkowy i stawy** oraz krajobrazu naturalnego (leśne kompleksy pocięte wąwozami, rzeczki), które tworzą środowisko posiadające wyrazistą tożsamość o ponadlokalnym charakterze.

Rekomendowane parki kulturowe PZPWL obejmuje ochroną planistyczną polegającą przede wszystkim na ochronie funkcjonalnej i kompozycyjnej zabudowy (w tym historycznej linii zabudowy) oraz zakazie lokalizacji obiektów budowlanych negatywnie oddziałujących na krajobraz.

Ryc. 10. MOF Opola Lubelskiego – Zabytki i krajobraz kulturowy

Zabytki rejestrowe

- - linia kolejowa, wąskotorowa
- - zabytki nieruchome (liczba obiektów)
- - zabytki archeologiczne

Elementy tożsamości regionalnej

- - obiekt renesansu lubelskiego
- - szlak kulturowy Via Jagiellonica
- - rekomendowany park kulturowy
- - kulturowe pasmo nadwiślańskie
- - lubelsko-nadwiślański region architektoniczny
- - urzędowski region architektoniczny

Priorytetowe obiekty dziedzictwa kulturowego

- - układ urbanistyczny
- - zespół rezydencjonalny
- - obiekt techniki
- - obiekt sakralnego budownictwa drewnianego
- - miejsce pamięci narodowej
- - grodzisko

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, październik 2015 r., Rejestru zabytków nieruchomych i zabytków archeologicznych województwa lubelskiego

4.1.4. Transport i komunikacja

Miejski Obszar Funkcjonalny Opola Lubelskiego położony jest na przecięciu tranzytowych dróg wojewódzkich: nr 747 i nr 824, wchodzących w skład podstawowych powiązań drogowych województwa lubelskiego.

Podstawowy układ drogowy MOF tworzą drogi wojewódzkie:

- DW747 klasy GP: Iłża – Lipsko – Solec nad Wisłą – **Opole Lubelskie** - Bełżyce – droga krajowa S19 zapewniająca powiązania zewnętrzne z Lublinem i województwem mazowieckim,
- DW824 klasy G: Żyrzyn – Puławy – **Opole Lubelskie** – Józefów – Annopol,
- DW832 klasy Z: Wola Rudzka – Poniatowa – Krężnica Okrągła,
- DW833 klasy G: **Chodel** – Kraśnik.

Uzupełnieniem podstawowego układu komunikacyjnego są drogi powiatowe oraz gminne. Opole Lubelskie wskazane jest w PZPWL jako zintegrowany wewnętrzzgałęziowy węzeł przesiadkowy o znaczeniu o znaczeniu ponadlokalnym integrujące różne formy transportu drogowego.

Układ infrastruktury kolejowej na obszarze partnerstwa tworzy zabytkowa linia kolejowa wąskotorowa Nadwiślańskiej Kolejki Wąskotorowej wykorzystywana do celów turystycznych, udostępniająca: 20 km linii oraz 5 stacji kolejowych w miejscowościach: Karczmiska, Polanówka, Pustelnia, Opole Lubelskie i Poniatowej.

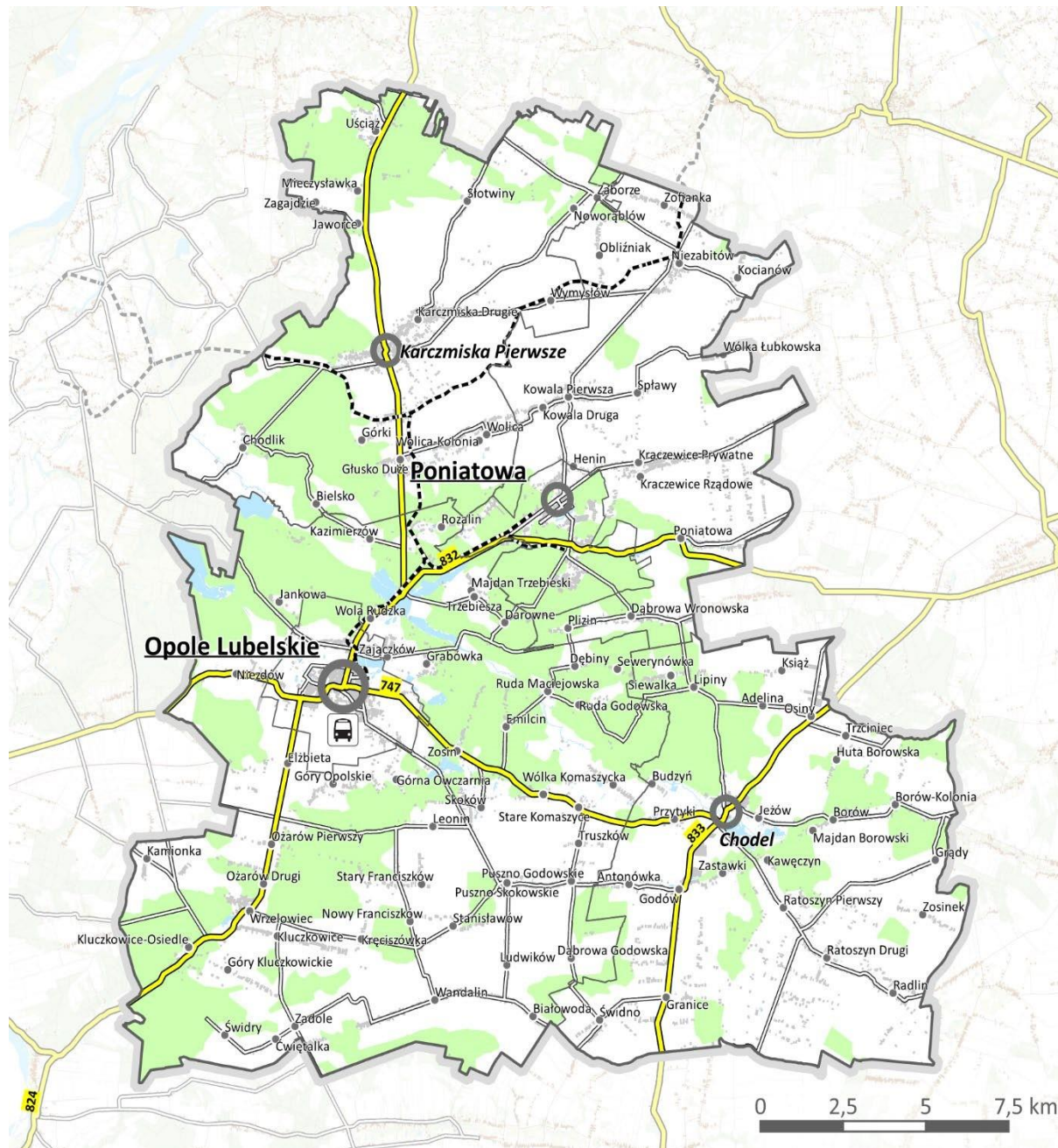
Infrastrukturę kolejki jako obiektu dziedzictwa kulturowego wskazuje się do zachowania i rewaloryzacji w celu rozwoju i dalszego wykorzystania turystycznego.

System komunikacji publicznej funkcjonujący na terenie partnerstwa stanowi publiczny transport autobusowy realizowany przez Gminę Opole Lubelskie oraz Starostwo Powiatowe w Opolu Lubelskim. Przewozy autobusowe realizowane są na trasach:

- Opole Lubelskie – Kamionka – Opole Lubelskie (przez: Elżbietę – Ożarów – Wrzelowiec – Kluczkowice Osiedle – Kierzki),
- Opole Lubelskie – Sewerynówka – Opole Lubelskie (przez: Zosin – Emilcin – Rudę Maciejowską – Dębiny),
- Opole Lubelskie – Pusznio Godowskie – Opole Lubelskie (przez: Skoków – Pusznio Skokowskie – Pusznio Godowskie – Truszków – Stare Komasyce – Wólka Komasycka – Nowe Komasyce – Zosin),

- Opole Lubelskie – Elżbieta – Ożarów – Wrzelowiec – Kluczkowice – Góry Kluczkowickie – Zadole – Wandalin – Ludwików – Pusznno Skokowskie – Skoków – Baba – Opole Lubelskie.

Ryc. 11. MOF Opola Lubelskiego – Transport i komunikacja

Infrastruktura drogowa

- - drogi wojewódzkie
- - drogi powiatowe

Infrastruktura transportowa

- zintegrowany wewnętrzny węzeł przesiadkowy

Infrastruktura kolejowa

- - - - - linia kolejowa, wąskotorowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, październik 2015 r.

4.1.5. Infrastruktura techniczna i OZE

Zaopatrzenie w energię elektryczną obszaru MOF Opola Lubelskiego odbywa się poprzez linię WN 110 kV Kraśnik – Opole Lubelskie – Poniatowa miasto – Poniatowa – Nałęczów i stacje systemowe 110/15 kV Opole Lubelskie, Poniatowa miasto i Poniatowa. W ramach rozbudowy krajowego systemu elektroenergetycznego planowana jest:

- budowa linii 110 kV Kazimierz – Poniatowa,
- budowa linii 110 kV stacja Zagłoba – wpięcie w planowaną linię 110 kV relacji Kazimierz – Poniatowa,
- rozbudowa stacji 110/15 kV Poniatowa.

Dostęp do gazu sieciowego na terenie MOF zapewniają gazociągi wysokiego ciśnienia relacji Wronów – Kraśnik i Poniatowa – węzeł Felin oraz układ mniejszych lokalnych odgałęzień do stacji redukcyjno-pomiarowych.

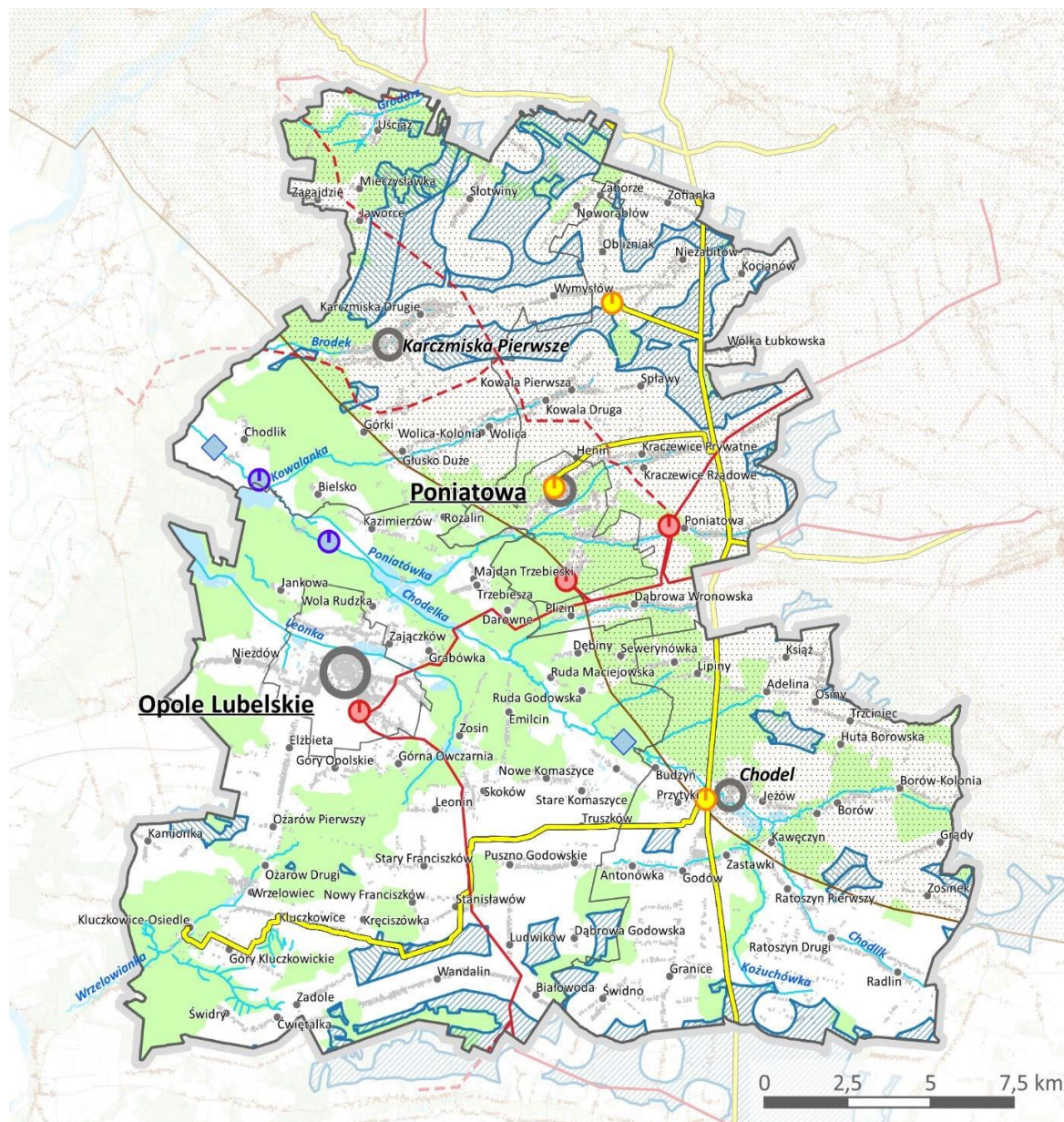
Odnawialne źródła energii. Północno-wschodnia część MOF – część gm. Karczmiska, gm. Poniatowa, część gminy Chodel, położona jest w strefie potencjalnego występowania wód termalnych związanych z tzw. Lubelskim Okręgiem Geotermalnym, przebiegającym na kierunku NW – SE na styku dwóch europejskich struktur tektonicznych: platformy wschodnioeuropejskiej i platformy środkowoeuropejskiej.

PZPWL w granicach MOF wskazuje obszary potencjalnej lokalizacji instalacji energetyki wiatrowej (farm wiatrowych), tj.:

- obszary preferowane nie posiadające istotnych ograniczeń rozwoju energetyki wiatrowej,
- obszary możliwe do rozwoju z ograniczeniami związanymi z dostosowaniem skali inwestycji i jej rozmieszczenia do lokalnych uwarunkowań wynikających z ochrony warunków życia, wartości przyrodniczych, funkcji ekologicznych i atrakcyjności krajobrazowej.

Sieć hydrologiczna MOF nie posiada znaczącego potencjału w odniesieniu do produkcji energii. Na rzece Chodelce zlokalizowane są dwie małe elektrownie wodne (MEW) oraz dwie istniejące budowle piętrzące możliwe do wykorzystania energetycznego.

Ryc. 12. MOF Opola Lubelskiego – Infrastruktura techniczna i OZE

Infrastruktura elektroenergetyczna

- - linia 110 kV
- - - - linia 110 kV - planowana
- Ⓜ - GPZ

Infrastruktura gazowa

- - gazociąg wysokiego ciśnienia
- Ⓜ - stacja redukcyjno-pomiarowa

OZE

- ◆ - budowla piętrząca możliwa do wykorzystania energetycznego
- Ⓜ - mała elektrownia wodna
- ▨ - obszar potencjalnego występowania wód geotermalnych
- ▨ - obszary proponowane do rozwoju energetyki wiatrowej
- ▨ - obszary możliwe do rozwoju energetyki wiatrowej z ograniczeniami w zakresie skali inwestycji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, październik 2015 r.

4.2. Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej

Partnerstwo Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego obejmuje gminy miejsko-wiejskie Opole Lubelskie i Poniatowa oraz gminy wiejskie Karczmiska i Chodel. Na terenie Partnerstwa obok zwartej zabudowy miejskiej, dominuje **zabudowa o niskiej intensywności rozciągnięta wzdłuż dróg**. Zwarta, skoncentrowana zabudowa występuje w miastach Opole Lubelskie i Poniatowa, wsiach gminnych Karczmiska i Chodel oraz w mniejszych wsiach: Wrzelowiec w gminie Opole Lubelskie i Niezabitów w gminie Poniatowa. Zabudowa tych miejscowości jest kontynuowana poprzez luźniejszą zabudowę realizowaną wzdłuż dróg wylotowych. Pozostałe miejscowości, w których wyznaczono obszar zwartej zabudowy to wsie jednodrożne. Najdłuższe zespoły takich wsi osiągnęły około 5 km długości.

W ostatnich dziesięcioleciach nastąpiły i nadal następują żywiołowe, słabo kontrolowane procesy powstawania zabudowy mieszkaniowej i letniskowej lokalizowanej w szczególności na terenach rolnych wokół miejscowości. W gminach Opole Lubelskie i Poniatowa tego typu zabudowa nie obejmowała dotąd skali obserwowanej w innych regionach kraju. Zabudowa podmiejska realizowana jest w dużym stopniu poprzez rozwój istniejących wsi jednodrożnych łączących się ze zwartą zabudową miasta. Istotnym problemem takiego układu zabudowy staje się wysoki koszt rozbudowy infrastruktury technicznej oraz konieczność używania samochodu w dostępie do podstawowych usług, w tym społecznych. Większości mieszkańców Partnerstwa zamieszkuje w obrębie skoncentrowanej zabudowy miast Opola Lubelskiego i Poniatowej. Ze względu na rozciągniętą zabudowę wsi mieszkańcy w skali całego partnerstwa mają zapewniony jedynie **dostateczny dostęp do obiektów usług publicznych** i komercyjnych oraz do sieci infrastruktury technicznej. Około 36% ogółu mieszkańców, a co za tym idzie podobny odsetek dzieci, zamieszkuje w zasięgu 15-minutowego dojścia pieszego do szkoły podstawowej. Kolejne 48% dzieci może dotrzeć do szkoły podstawowej w ciągu 15 minut podróżując rowerem. Zagrożeniem dla ładu przestrzennego i standardu życia mogą być jednak procesy rozpraszania zabudowy, powodujące konieczność używania samochodu w większości podróży wewnątrz gminnych, a nawet w obrębie jednej miejscowości. Jednym z największych problemów przestrzennych miast Opole Lubelskie i w mniejszym stopniu Poniatowa jest **wykorzystanie każdej wolnej przestrzeni na parkingi**.

Szansą rozwojową powiatu opolskiego jest atrakcyjne położenie i elementy środowiska naturalnego oraz kulturowego, np. charakterystyczne stary rybne, obiekty dziedzictwa kulturowego, na bazie których można kształtować przestrzeń i cele partnerstwa. Wysoki potencjał posiadają także ośrodki miejskie, w których największym wyzwaniem staje się odpowiedzialne planowanie transportu i komunikacji zbiorowej, racjonalne przeznaczanie gruntów pod zabudowę, realizacja miejscowości krótkich odległości, przywrócenie przestrzeni publicznych pieszym.

4.2.1. Zasady ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego

1. Kształtowanie wizerunku Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego szanującego środowisko przyrodnicze, które jest najcenniejszym walorem i potencjałem obszaru Partnerstwa. Rygorystyczne respektowanie zakazów i ograniczeń wynikających z ustanowionych form ochrony.
2. Ukierunkowywanie rozwoju gospodarczego Partnerstwa w oparciu o naturalne walory przyrodnicze i środowiskowe z zachowaniem bioróżnorodności naturalnych ekosystemów.
3. Zaleca się działania zmierzające do utrzymania i wzmocnienia powiązań ekologicznych – wskazania, na podstawie waloryzacji przyrodniczej i krajobrazowej, obszarów niezbędnych do zachowania ciągłości regionalnej sieci korytarzy ekologicznych, mających szczególne znaczenie dla gatunków wędrownych.
4. Podstawową formą ochrony terenów otwartych i krajobrazu, które są ograniczonym dobrem wspólnym, jest ich ochrona przed zabudową lub niekorzystną zmianą sposobu użytkowania. Tereny rolne i leśne, tereny położone wzdłuż cieków wodnych, stawów i jezior oraz obszary na przebiegu zielonych korytarzy ekologicznych powinny być chronione przed zabudową w dokumentach planistycznych. Wyjątkiem mogą być jedynie obiekty gospodarcze, związane z gospodarką rolną lub leśną (z ograniczeniem do minimum realizacji nowych siedlisk), niezbędne obiekty infrastruktury, urządzenia związane z regulacją i retencją wód oraz wyspecjalizowane urządzenia obsługi turystyki wodnej (przystanie, kąpieliska, itp.).
5. Ustanowienie jednoznacznej granicy pomiędzy terenami zurbanizowanymi (tereny zabudowy) i terenami otwartymi, nie przewidywanymi do zabudowy. Zmiana sposobu użytkowania terenów rolnych na cele nierolnicze powinna następować jedynie w przypadkach uzasadnionych realnym zapotrzebowaniem (przykładowy czas realizacji: do 5-10 lat) i zostać poprzedzona uchwaleniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a zabudowa poprzedzona lub równoległa z realizacją docelowego uzbrojenia i urządzenia ulic.
6. Ustanowienie zielonych pierścieni wokół miast Opole Lubelskie i Poniatowa – z ograniczeniami dla nowej zabudowy – połączenie występujących wokół miasta kompleksów leśnych, łąkowych i mokradeł oraz terenów rolnych, wolnych od zabudowy lub zabudowanych w nieznacznym stopniu.
7. Wbudowanie terenów rolnych i leśnych w obrębie korytarzy ekologicznych w ogólnodostępny system terenów otwartych i zieleni publicznej, połączenie ich zielonymi ciągami pieszymi i rowerowymi spinającymi poszczególne miejscowości i obszary Partnerstwa. Systemy Przyrodnicze Miast i Systemy Przyrodnicze Gmin powinny być wzajemnie spójne i uwzględniać elementy regionalnej sieci ekologicznej.
8. Zwiększanie obszarów zielonych na obszarach zurbanizowanych, a także zwiększanie na tych obszarach retencji wód, stosowanie rozwiązań proretencyjnych jako jedno

z działań adaptujących do zmian klimatycznych. Ustanowienie retencji jako priorytetu projektowania systemów gospodarowania wodami opadowymi. Stosowanie rozwiązań takich jak:

- zwiększanie udziału powierzchni biologicznie czynnych, a w przypadku realizacji niezbędnych powierzchni utwardzonych stosowanie rozwiązań wodoprzepuszczalnych (np. ażurowych lub z materiałów jamistych, wodoprzepuszczalnych) zamiast powierzchni szczelnych,
 - wykorzystanie istniejących zagłębień i oczek wodnych do retencji,
 - zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych w sposób minimalizujący utratę naturalnej retencji lub spowolniający odpływ odprowadzanych wód (np. poprzez zbiorniki retencyjno–infiltracyjne; zastosowanie drenaży lub skrzynek rozsączających itp.),
 - zakładanie zielonych dachów i zielonych, żyjących ścian na budynkach/wiatach,
 - zakładanie ogrodów deszczowych zasilanych deszczówką na terenach zurbanizowanych, szczególnie na terenach o znacznym zasklepieniu gleby.
9. Wspólna polityka ekologiczna gmin, poprzez podejmowanie wspólnych przedsięwzięć, w tym we współpracy z firmami eksploatującymi zasoby środowiska przyrodniczego w zakresie ochrony wód, ziemi, powietrza i krajobrazu jako podstawy dla rozwoju rekreacji oraz turystyki.
10. Rozwój gospodarczy w oparciu o naturalne walory przyrodnicze i środowiskowe z jednoczesną dbałością o zachowanie bioróżnorodności naturalnych ekosystemów.

4.2.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej

1. Ochrona elementów dziedzictwa kulturowego, w szczególności wartościowych układów urbanistycznych i ruralistycznych, historycznych zespołów parkowych, zadrzewień przydrożnych i śródpolnych oraz obiektów zabytkowych. Przystosowanie zachowanych założeń i obiektów, które utraciły swoje pierwotne funkcje, do nowych, współczesnych potrzeb.
2. Wykorzystanie lokalizacji (położenia, połączeń komunikacyjnych, uzbrojenia technicznego, zachowanych elementów zagospodarowania) m.in. dawnych założeń folwarcznych, młynów, itp. dla realizacji nowych inwestycji przetwórczych lub innych aktywności gospodarczych (adaptacji na inne współczesne funkcje).
3. Dążenie do objęcia ochroną, a następnie rewitalizacji bądź adaptacji na nowe funkcje i udostępnianie starych młynów, ruin kościoła na wyspie Loret, itp.
4. Estetyzacja istniejącej zabudowy poprzez ograniczanie liczby reklam oraz ujednolicanie elewacji i form budynków do wzorów historycznych.
5. Stworzenie rozpoznawalnego symbolu regionu w oparciu o obecne w Partnerstwie gospodarstwa rybackie i stare młyny.

4.2.3. Kierunki zmian w strukturze zagospodarowania terenów

4.2.3.1. Zapotrzebowanie w zakresie nowej zabudowy mieszkaniowej

Przygotowywana zmiana przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym określa sposób obliczania zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową oraz obliczania chłonności terenów niezabudowanych i luk w zabudowie - w planie ogólnym, który ma zastąpić studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Zgodnie z projektem rozporządzenia określając zapotrzebowanie na nową zabudowę, bierze się pod uwagę:

- prognozowaną, przyszłą liczbę mieszkańców gminy w perspektywie 20 lat;
- przyszły standard zamieszkiwania wyrażony powierzchnią użytkową mieszkań w gminie na jednego mieszkańca, z założeniem, że standard ten będzie się poprawiał w ciągu kolejnych 20 lat w tempie zgodnym z trendem wyznaczonym z okresu ostatnich 10 lat.

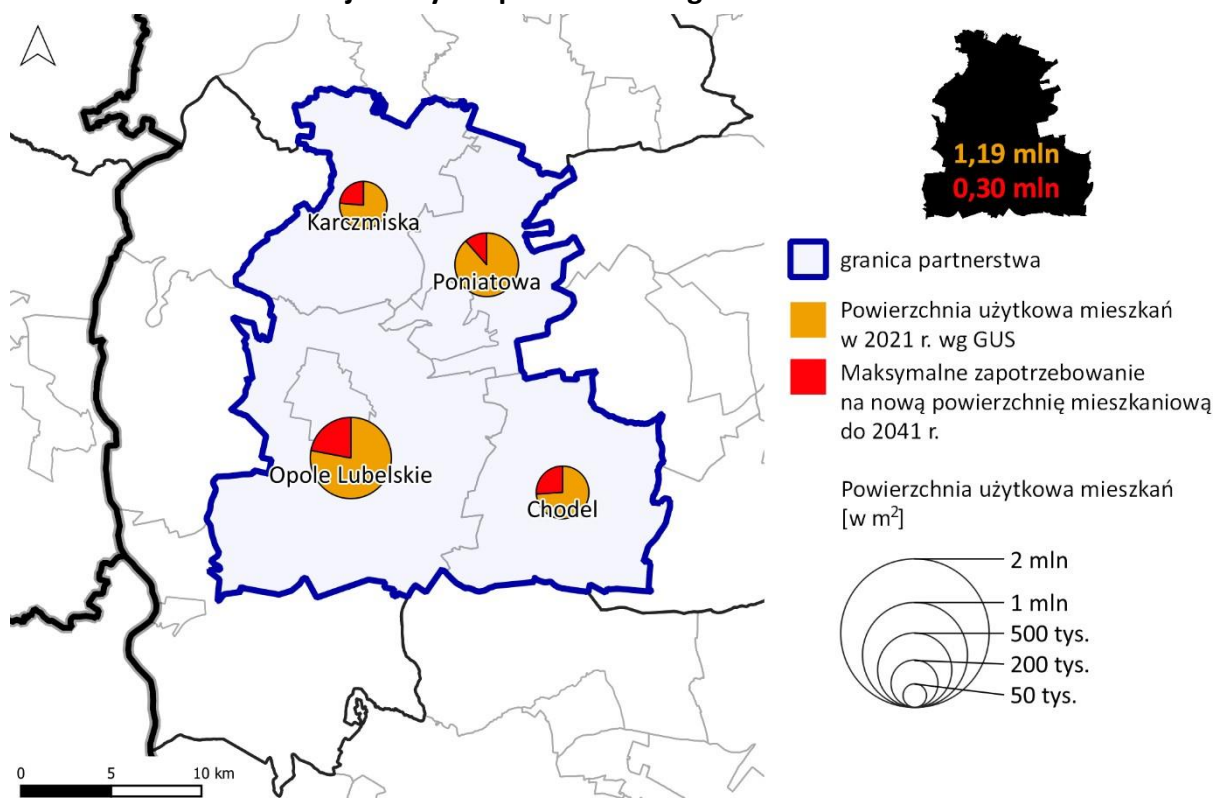
Jako okres kierunkowy do analiz przyjęto rok 2041, aktualizując dane przyjęte do diagnozy o wyniki NSP 2021. Szacowana liczba mieszkańców obszaru partnerstwa zgodnie z prognozami GUS w 2041 r. wyniesie około 39,1 tys. osób, zaś wskaźnik standardu zamieszkiwania około 38,2 m²/mieszkańca. **Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową do 2041 r. wyniesie około 303 tys. m² PUM, dla około 7,7 tys. osób.**

Tab. 3. Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Opola Lubelskiego do 2041 r.

	Liczba ludności			(PUM/mieszkańca)		Powierzchnia użytkowa mieszkań		Zapotrzebowanie na nową zabudowę	
	w osobach			m ² /osobę		m ² (ogółem)		w osobach	w PUM (m ²)
	2021 r.	2030 r.	2041 r.	2021 r.	2041 r.	2021 r.	2041 r.	do 2041 r.	
Chodel (w)	6432	6459	6486	30,6	40,8	196028	264633	1682	68605
Karczmiska (w)	5411	5319	5229	30,7	41,3	164970	215940	1234	50970
Opole Lubelskie (m-w)	16634	16201	15779	29,7	39,9	491048	629593	3472	138545
Poniatowa (m-w)	13515	12546	11646	25,6	33,2	342226	386663	1338	44437
RAZEM	41992	40525	39140	28,4	38,2	1194272	1496829	7726	302557

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i BDOT.

Ryc. 13. Maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Opola Lubelskiego do 2041 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL i BDOT10k z geoportal.gov.pl

Bezkrytyczne przyjęcie wyników obliczeń według zaproponowanej metody - szacowania potrzeb mieszkaniowych na podstawie ekstrapolacji trendu inwestycyjnego z ostatnich lat - może powodować utrwalanie negatywnych tendencji rozwojowych - niekorzystnych procesów rozlewania się zabudowy w krajobrazie cennym i wartym zachowania dla rozwoju funkcji turystycznych. Tereny budowlane odległe od miasta charakteryzują się niedostatkami w uzbrojeniu terenu, urządzeniu dojazdów i utrudnionym dostępie do usług. Niekontrolowana suburbanizacja, w dalszej perspektywie, przekłada się na wzrost kosztów jej funkcjonowania, zarówno dla mieszkańców jak i dla gmin. Szczególnym przypadkiem kosztownego rozwoju zabudowy podmiejskiej i wiejskiej jest postępujące rozciąganie zabudowy w formie wsi jednodrożnych, generujące konieczność znacznego wydłużania sieci infrastruktury.

Rekomenduje się rozpatrywanie zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową wspólnie dla miasta i jego otoczenia, a następnie jej realizację w pierwszej kolejności w granicach miast, w drugiej na terenach wiejskich w granicach aglomeracji wodno-ściekowej.

4.2.3.2. Ograniczanie rozpraszania / ochrona zwartości zabudowy istniejących miast i miejscowości

1. Zachowanie zwartości zabudowy miast i wsi, przeciwdziałanie rozlewaniu się zabudowy, prymat rozwoju wewnętrznego nad zewnętrznym. Pod nową zabudowę należy w pierwszej kolejności wykorzystać tereny już zurbanizowane w obszarach zwartej, w pełni wykształconej struktury funkcjonalno-przestrzennej – zapewniającej dostępność do szkół, transportu zbiorowego i infrastruktury technicznej w obrębie aglomeracji wodno-ściekowych w szczególności tereny i budynki lub obiekty, które utraciły swoje walory użytkowe lub uległy degradacji (Brown Fields) oraz niewykorzystane, liczne luki w istniejącej zabudowie.
2. Ustanowienie jednoznacznej granicy końca zabudowy wsi jednodrożnych w ramach zidentyfikowanej zwartej zabudowy, celem zahamowania dalszego jej wydłużania.
3. W sytuacji wyczerpania rezerw terenowych wewnątrz istniejącej zabudowy, nowe struktury należy projektować w formie skupionej - jako jednostki sąsiedzkie, wyposażone w niezbędne usługi publiczne i lokalne ośrodki usługowe. Nowe jednostki mogą być kontynuacją istniejących struktur zwartej zabudowy (zabudowa krawędziowa) lub tworzyć małe miejscowości (jednostki satelitarne). Należy wykluczyć rozwój zabudowy w formie pasmowej wzdłuż dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych, na rzecz koncentracji zabudowy.
4. Rozwijanie idei miejscowości 15-minutowej (szczególnie w miastach), w tym poprzez skupianie zabudowy, dla zapewnienia dostępu do podstawowych usług publicznych i komercyjnych oraz w miarę możliwości do znaczącej liczby miejsc pracy w zasięgu 15 minutowego dojścia pieszego (długość dojścia do 1 km) lub w szerszym obszarze w zasięgu 15 minutowego dojazdu rowerem od miejsca zamieszkania.
5. Ograniczenie zabudowy letniskowej indywidualnej. Należy wykluczyć zabudowę letniskową w formach rozproszonych oraz większych skupisk w formie enklaw letniskowych na terenach rolniczych, stanowiących zagrożenie dla środowiska oraz element ekspansji na tereny otwarte i zawłaszczania najbardziej atrakcyjnych elementów krajobrazu, który stanowi dobro wspólne i powinien podlegać ochronie.
6. Ograniczenie ekspansji usług turystyki wokół jezior oraz innych zbiorników, cieków wodnych do lokalizacji opartych o istniejące miejscowości. Realizacja zwartych, właściwie zagospodarowanych (w sposób ograniczający presję na środowisko), kompleksów usług turystyki.
7. Ograniczanie zabudowy na terenach rolniczych (poza zwartą zabudowę) wyłącznie do istniejących siedlisk gospodarstw rolnych, celem ograniczenia suburbanizacji przy zachowaniu siedlisk zabudowy zagrodowej.

4.2.3.3. Kreowanie wielofunkcyjnych i zróżnicowanych społecznie sąsiedzkich zespołów mieszkaniowo-usługowych wyposażonych w atrakcyjne przestrzenie publiczne

1. Planowanie nie jedno- lecz wielofunkcyjnych zespołów zabudowy, sprzyjających integracji społecznej, które oferują atrakcyjne i dostępne usługi, mieszkania i możliwości pracy dla grup społecznych o zróżnicowanych potrzebach i dochodach. Zespoły wielofunkcyjne gwarantują też całodzienną aktywność użytkowników na danym obszarze.
2. Kreowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, szczególnie w miastach i miejscowościach gminnych. Miasto w swej materialnej warstwie, układzie budynków, ulic i placów, tworzy przestrzeń dla relacji międzyludzkich. Jakość przestrzeni publicznych i jakość ich zagospodarowania kształtuje w sposób pozytywny, lub w sposób ograniczający, charakter tych relacji.
3. Realizacja hierarchicznej sieci ośrodków usługowych, grupujących obiekty usługowe i wyposażonych w atrakcyjne przestrzenie publiczne w oparciu o istniejące obiekty usług publicznych i komercyjnych.
4. Rewitalizacja i przebudowa Rynku w Opolu Lubelskim, w Chodlu oraz Nowego Centrum w Poniatowej. Kreowanie centralnej przestrzeni publicznej wyłączanej z ruchu samochodowego, z preferencją dla ruchu pieszego, wyposażonej w usługi w pierzejach otaczającej zabudowy. Przywrócenie pierwotnej funkcji rynku miejskiego jako miejsca spotkań oraz organizacji handlu lokalnymi produktami w formie zorganizowanego / wyspecjalizowanego targowiska.
5. Kształtowanie ośrodków usługowych z ograniczeniem realizacji mono funkcyjnych parterowych obiektów usługowych, na rzecz realizacji zabudowy o funkcjach mieszkaniowych, w tym zabudowy usługowo-mieszkaniowej, w formach architektonicznych i gabarytach dostosowanych do rangi ośrodka i kontekstu miejsca.
6. Wykorzystanie parterów budynków na usługi, w szczególności w centrach miast i w obszarach ośrodków usługowych, w narożnikach ulic.
7. Zapewnienie terenów zieleni i wypoczynku na terenach zabudowy wielorodzinnej, w ramach osiedla i na poziomie miejskim. Wykorzystanie istniejących obszarów zieleni (np. łąki, lasy, zadrzewienia) oraz obiektów fizjograficznych (np. jeziora i inne zbiorniki wodne, rzeki, wzniesienia) poprzez wbudowanie ich w komunalny system zieleni publicznej. Rekomendowany minimalny wskaźnik to 12 m² miejskich terenów zieleni i sportowo-rekreacyjnych na 1 mieszkańca + 8 m² terenów zieleni osiedlowej na 1 mieszkańca na terenach zabudowy wielorodzinnej.
8. Lokalizowanie nowych obszarów aktywności gospodarczej (stref gospodarczych) w pobliżu lokalnych ośrodków wzrostu, zapewniających uzbrojenie terenu, najlepszą dostępność komunikacyjną i brak konfliktów przestrzennych, np. z zabudową mieszkaniową i turystyczną, a także z otwartym krajobrazem.
9. Rezygnacja z lokalizowania obiektów handlu wielkopowierzchniowego w zakresie usług handlu (poza artykułami wielkogabarytowymi, np. budowlanymi), gastronomii i rozrywki, na rzecz utrzymania usługowego charakteru / nasycania usługami obsza-

rów wskazanych jako zespoły/ośrodki usługowe, w tym obszarów śródmiejskich, rynków, ulic handlowych, placów oraz osiedlowych zespołów usługowych z preferencją dla ruchu pieszego.

4.2.4. Kierunki rozwoju systemów transportu i infrastruktury technicznej

4.2.4.1. Kierunki rozwoju systemów transportu i komunikacji publicznej

1. Kreowanie przyjaznego dla pieszych i rowerzystów układu ulic, ograniczanie wielkości kwartałów zabudowy, wprowadzanie nowych i rewitalizacja istniejących powiązań, bezpiecznych przejść „na skróty”, eliminowanie konieczności użycia samochodu, a w konsekwencji zatorów komunikacyjnych, hałasu i zanieczyszczenia powietrza.
2. Rozwijanie sieci dróg i ścieżek rowerowych oraz uliczek przyjaznych dla pieszych i rowerzystów – uliczek ruchu uspokojonego lub wolnych od samochodów. W szczególności na osiedlach mieszkaniowych, w sąsiedztwie szkół i przedszkoli oraz w centrach miast w obrębie prestiżowych przestrzeni publicznych.
3. Stosowanie, przy technicznym projektowaniu ulic miejskich i osiedlowych, rozwiązań zachęcających do podróży pieszych oraz innych, niewymagających użycia samochodu, takich jak ruch rowerowy i transport publiczny. Rozwiązania drogowe w obszarach zabudowy powinny minimalizować geometrię dróg i skrzyżowań, pozostawiając jednocześnie wystarczającą, wygodną przestrzeń dla pieszych, ruchu rowerowego, transportu publicznego, jak również dla osób niepełnosprawnych i starszych (m.in. dogodnie usytuowane i wygodne przystanki, pasy zieleni, krótkie przejścia dla pieszych w obrębie skrzyżowań: w poziomie terenu i na wprost).
4. Rozwijanie wysokiej jakości, dostępnego transportu publicznego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na rozwiązania węzłów przesiadkowych – maksymalne skracanie drogi przejść pomiędzy różnymi środkami transportu.
5. Rekomenduje się działania na rzecz integracji transportowej gmin poprzez wspólne podejście do organizacji transportu zbiorowego na poziomie Partnerstwa. Pozwoli to na lepszą koordynację oferty transportowej oraz oszczędności powodowane większą skalą zamówienia oferty przewozowej oraz ułatwi realizację dogodnych połączeń pomiędzy miastami Opole Lubelskie i Poniatowa.
6. Wykorzystanie przewozów szkolnych jako jedną z możliwości transportu zbiorowego dla mieszkańców.
7. Organizacja parkingów Park&Ride (Parkuj i Jedź) i Bike & Ride (Parkuj rower i Jedź), w ramach węzłów przesiadkowych integrujących różne środki transportu.

8. Wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza centra miast i miejscowości poprzez budowę obwodnic lub przekierowanie ruchu na inne istniejące drogi, np. budowa obwodnicy Opola Lubelskiego ograniczająca ruch przy Rynku oraz ograniczenie ruchu przy Rynku w miejscowości Chodel przy wykorzystaniu istniejącego układu drogowego.
9. Limitowanie liczby miejsc parkingowych w centrach miast przy jednoczesnym ograniczeniu czasu parkowania lub wprowadzeniu opłat parkingowych w celu równoważenia popytu i podaży miejsc parkingowych. Właściwa polityka parkingowa w centrum ma na celu zapewnienie pełnej dostępności dla pieszych i rowerzystów oraz transportu zbiorowego jako nadrzędnych w stosunku do dostępności samochodem.
10. Zmniejszanie zajętości terenów przez parkingi poprzez ich realizację w formach spiętrzonych np. nad parterami usługowymi lub wewnątrz kwartałów zabudowy. W obszarach centralnych należy wykluczyć realizację indywidualnych boksów garażowych, które zajmują więcej miejsca niż miejsca parkingowe i mogą być wykorzystywane jedynie przez właściciela (nie podlegają rotacji). Długotrwały postój pojazdów ciężarowych oraz autobusów może być dopuszczony wyłącznie na specjalnych, wyznaczonych do tego parkingach.
11. Wykorzystanie potencjału istniejącej infrastruktury transportowej, w szczególności kolejowej (kolej wąskotorowa) do przewozów pasażerskich.

4.2.4.2. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej

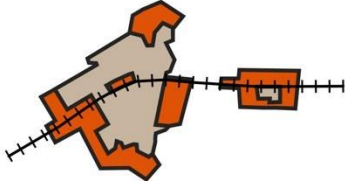
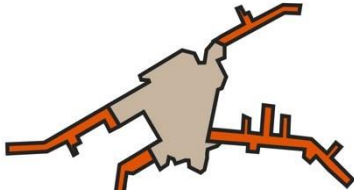
1. Dalszy rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarach gmin, szczególnie na obszarach przeznaczonych dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej i usługowej. Rozwój systemów centralnego ogrzewania w oparciu o skojarzoną produkcję energii elektrycznej i ciepła (kogenerację).
2. Rozwój instalacji OZE wykorzystujących energię promieniowania słonecznego lokalizowanych na budynkach, budowlach oraz w obrębie terenów już zainwestowanych - na terenie całego Partnerstwa. Ograniczenie rozwoju farm fotowoltaicznych na terenach otwartych, w szczególności należy unikać lokalizacji:
 - a. na gruntach wysokich klas bonitacyjnych (I-IV), w obrębie kompleksów glebowych o wysokiej przydatności rolniczej,
 - b. w obrębie regionalnych lub lokalnych korytarzy ekologicznych, gdzie mogłyby zakłócać naturalne procesy migracji zwierząt,
 - c. na terenach otwartych o wyróżniających się walorach przyrodniczych i krajobrazowych, gdzie mogłyby te walory degradować.
3. Rozwój lokalnych instalacji OZE z wykorzystaniem energii geotermalnej lub hydrotermalnej, biomasy lub biogazu na terenie całego Partnerstwa – z wykluczeniem lokalizacji, które mogłyby negatywnie wpływać na otoczenie, w szczególności na sąsiadującą zabudowę mieszkaniową.

- Ograniczony rozwój energetyki wiatrowej ze względu na znaczne rozproszenie zabudowy utrudniające zachowanie wymaganych odległości od zabudowy.

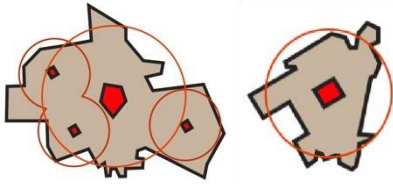
4.2.5. Zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- Należy chronić grunty rolne najwyższych klas bonitacyjnych, kompleksy glebowe o wysokiej przydatności rolniczej przed zmianą sposobu użytkowania. Działalność rolniczą na terenach rolnych należy traktować jako priorytetową. Zajmowanie terenów rolnych na inne funkcje (np. pod budownictwo letniskowe, mieszkaniowe, usługowe, produkcyjne, infrastrukturalne) należy traktować, jako ostateczność w przypadku wykluczenia możliwości wykorzystania innych lokalizacji, w szczególności terenów, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje - przewidzianych do przekształceń lub terenów zdegradowanych.
- Przemysł i przetwórstwo, szczególnie w branży rolno-spożywczej jest jedną z najważniejszych szans rozwojowych obszaru. Rozwój rolnictwa zintegrowanego z przetwórstwem poprzez lokalizację i budowę inkubatorów przedsiębiorczości wspierających m.in. wyspecjalizowane, ekologiczne formy rolnictwa i przetwórstwa.

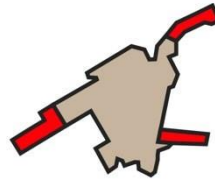
Ryc. 14. Pozytywne i negatywne schematy rozwoju zabudowy i zagospodarowania

Przykłady pozytywne / korzystne (+)	Przykłady negatywne / niekorzystne (-)
ZABUDOWA MIESZKANIO	WA / ZABUDOWA OGÓŁEM
<p style="text-align: center;">+</p> <p>ROZWÓJ DO WEWNĄTRZ – WYKORZYSTANIE REZERW</p>	<p style="text-align: right;">-</p> <p>ZABUDOWA ROZPROSZONA</p>
<p style="text-align: center;">+</p> <p>MODEL KRAWĘDZIOWY / NOWE JEDNOSTKI OSADNICZE</p>	<p style="text-align: right;">-</p> <p>ZABUDOWA PASMOWA WZDŁUŻ DRÓG</p>

USŁUGI KOMERCYJNE I PUBLICZNE

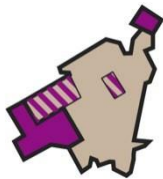

HIERARCHICZNE WIELOFUNKCYJNE OŚRODKI
USŁUGOWE

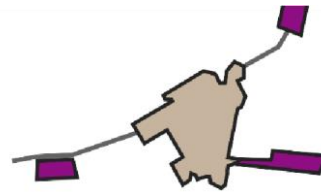

ZABUDOWA PASMOWA / ZEWNĘTRZNA

ZABUDOWA BIUROWA, PRZEMYSŁ NIEUCIĄŻLIWY

MODEL KRAWĘDZIOWY / ZABUDOWA WIE-
LOFUNKCYJNA

ZABUDOWA ZEWNĘTRZNA MONOFUNKCYJNA

ZABUDOWA TURYST

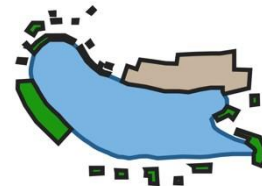
YCZNA / LETNISKOWA

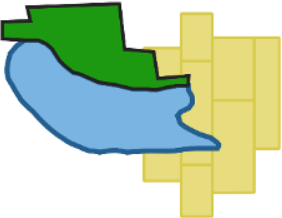
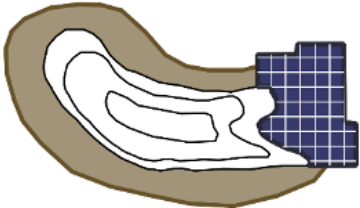

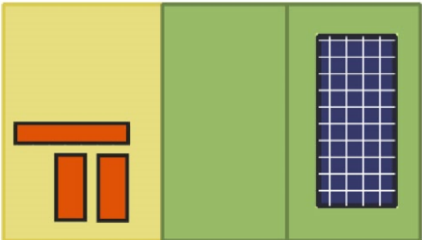
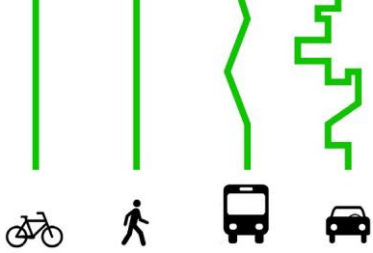
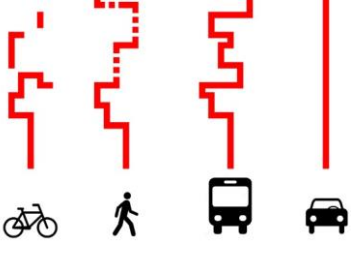
SILNY OŚRODEK TURYSTYKI KWALIFIKOWA-
NEJ
ZLOKALIZOWANY W MIEJSCOWOŚCI TURYS-
TYCZNEJ
LUB OBOK ISTNIEJĄCEJ MIEJSCOWOŚCI

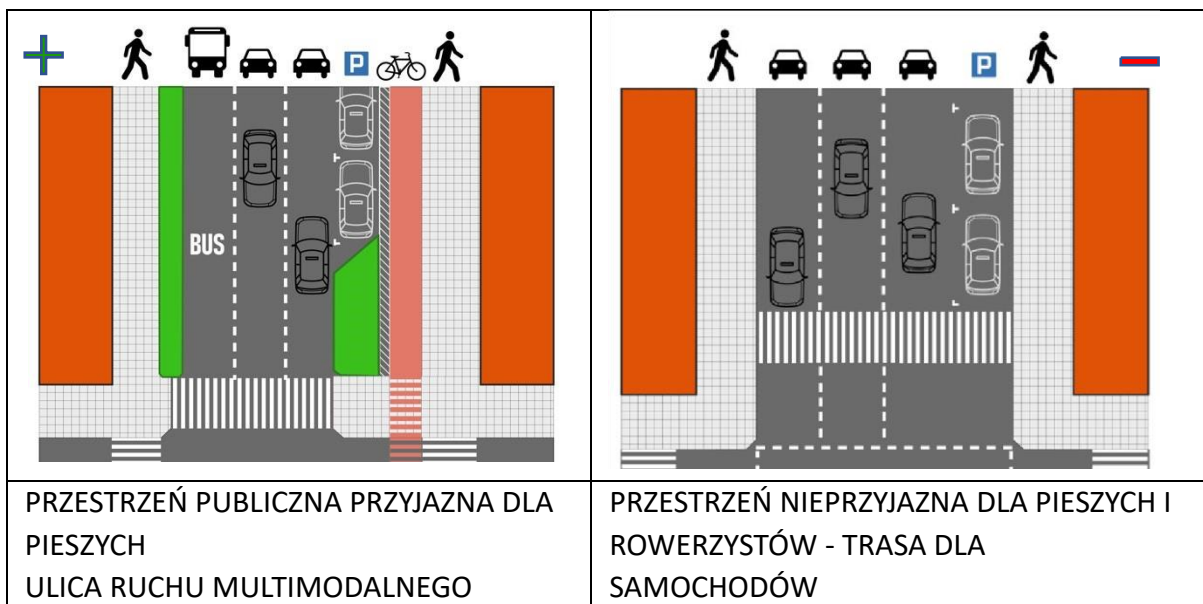

ZABUDOWA PASMOWA ZBYT INTENSYWNA

ZABUDOWA ROZPROSZONA

Przykłady pozytywne / korzystne (+)	Przykłady negatywne / niekorzystne (-)
ZAGOSPODAROWANIE TERENÓW POKOPALNIANYCH	
<p data-bbox="209 338 252 383">+</p> <p data-bbox="209 607 758 719">WYKORZYSTANIE WYROBISK DO RETENCJI WODY WYKORZYSTANIE LEŚNE, ROLNE I REKREACYJNE</p>	 <p data-bbox="799 562 1337 719">ZAGOSPODAROWANIE POD URZĄDZENIA TECHNICZNE BEZ REKULTYWACJI ZDEGRADOWANYCH OBSZARÓW</p>
LOKALIZACJA FARM FOTOWOLTAICZNYCH	
<p data-bbox="209 846 252 891">+</p> <p data-bbox="209 1088 758 1200">WYKORZYSTANIE ISTNIEJĄCEJ ZABUDOWY I TERENÓW ISTNIEJĄCEGO ZAINWESTOWANIA</p>	 <p data-bbox="799 1043 1257 1200">WIELKOPOWIERZCHNIOWE FARMY FOTOWOLTAICZNE KOSZTEM TERENÓW OTWARTYCH I ROLNICTWA</p>
PROJEKTOWANIE DRÓG I PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	
<p data-bbox="209 1301 252 1346">+</p> <p data-bbox="209 1559 667 1632">PRIORYTET DLA RUCHU PIESZYCH I ROWERZYSTÓW</p>	 <p data-bbox="799 1559 1257 1632">PRIORYTET DLA PŁYNNEGO RUCHU SAMOCHODÓW</p>

Źródło: opracowanie własne.

4.3. Obszary strategicznej interwencji określone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030), przyjętej uchwałą Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dn. 29 marca 2021 r. wskazano obszary strategicznej interwencji z poziomu krajowego (SOR i KSRR 2030) oraz z poziomu regionalnego.

W SRWL 2030 wskazano dwa OSI z poziomu krajowego:

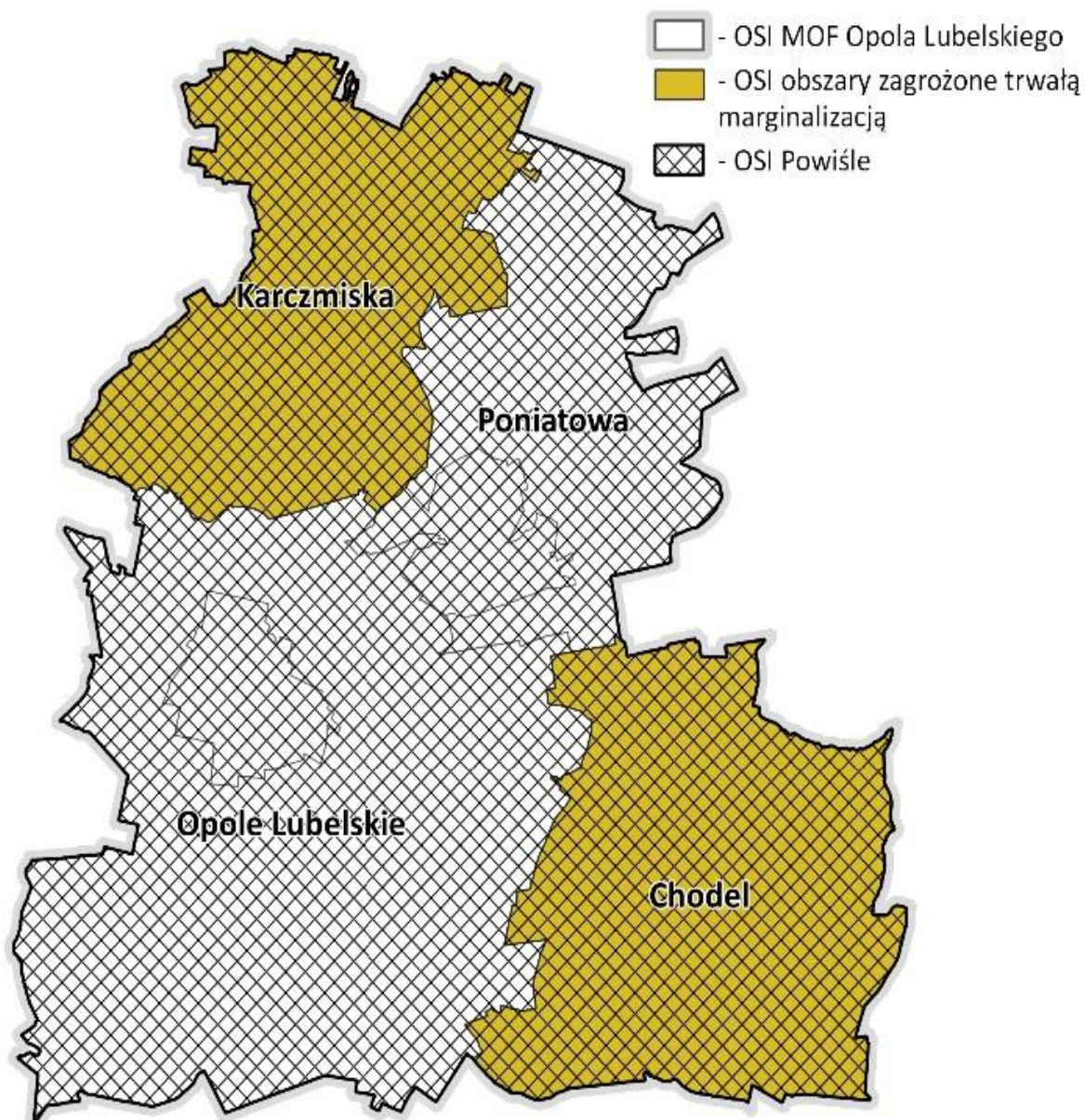
4.3.1. OSI - obszary zagrożone trwałą marginalizacją - w tym gminy: Karczmiska i Chodel,

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – na obszarze MOF Opola Lubelskiego takich miast nie wskazano.

W SRWL 2030 wskazano także na obszarze Partnerstwa dwa OSI z poziomu regionalnego. Są to:

1. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne – MOF ośrodka lokalnego Opola Lubelskiego, obejmujący: 2 gminy miejsko-wiejskie: Opole Lubelskie i Poniatowa oraz 2 gminy wiejskie: Chodel i Karczmiska;
2. OSI Powiśle – obejmujący m.in. wszystkie JST na obszarze Partnerstwa: 2 gminy miejsko-wiejskie: Opole Lubelskie i Poniatowa oraz 2 gminy wiejskie: Chodel i Karczmiska.

Ryc. 15. MOF Opola Lubelskiego – OSI określone w SRWL 2030

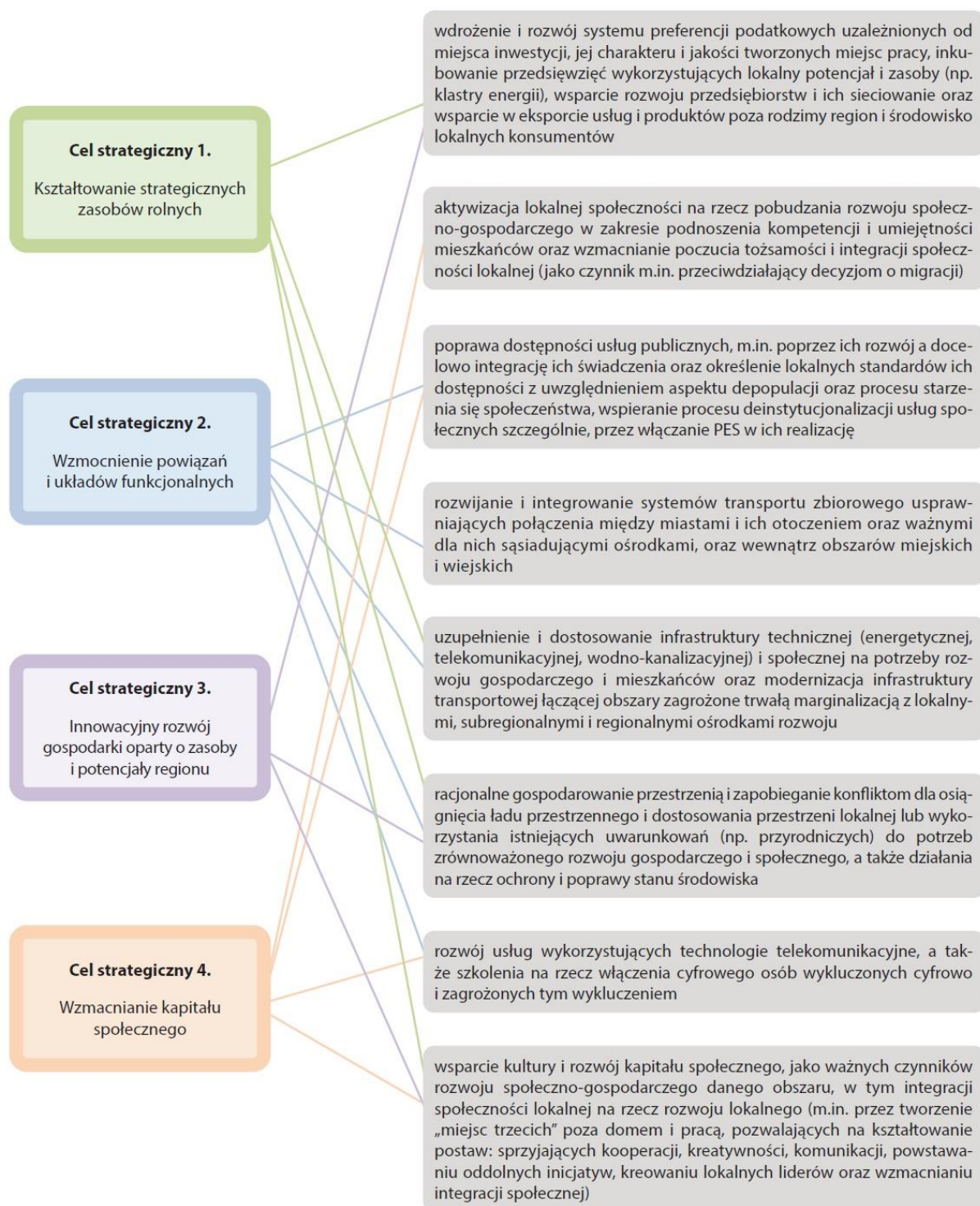

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, marzec 2021 r.

4.4. OSI z poziomu krajowego – Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Zakres interwencji (wskazany w KSRR 2030) w obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją przedstawiono poniżej.

Ryc. 16. Zakres interwencji w OSI - Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, marzec 2021 r.

4.5. Pozostałe OSI o znaczeniu regionalnym

4.5.1. OSI o znaczeniu regionalnym – Miejskie Obszary Funkcjonalne

Koncentracja potencjału gospodarczego, społecznego i demograficznego w miastach stanowi ważny czynnik sprzyjający uzyskaniu efektu synergii w procesach

rozwojowych. SRWL 2030 wskazuje OSI - Miejskie obszary funkcjonalne, w tym **MOF Opola Lubelskiego** obejmujący część miejską gminy miejsko-wiejskiej Opole

Lubelskie – jako ośrodek rdzeniowy, część wiejską gminy miejsko-wiejskiej Opole Lubelskie, gminę miejsko-wiejską Poniatowa oraz dwie gminy wiejskie Chodel i Karczmiska – jako strefę zewnętrzną MOF.

Kierunki działań/interwencji dla Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wynikają przede wszystkim z przyjętego w SRWL 2030 celu operacyjnego 2.2. Rozwój miejskich obszarów funkcjonalnych:

- rozwój funkcji ponadlokalnych (usług ponadpodstawowych) i specjalistycznych w miastach powiatowych;
- organizacja terenów inwestycyjnych, w tym służących rozwijaniu logistyki;
- stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości;
- Integrowanie systemów transportowych w miejskich obszarach funkcjonalnych, przyjaznych środowisku, z uwzględnieniem infrastruktury sprzyjającej elektromobilności;
- wspieranie działań w tym infrastrukturalnych w zakresie dostosowania do zmian klimatu i odporności na klęski żywiołowe oraz redukcji wielkości emisji zanieczyszczeń na terenach miejskich w tym z wykorzystaniem zielonej i niebieskiej infrastruktury i rozwiązań opartych na przyrodzie;
- wprowadzanie rozwiązań opartych na idei smart city, ze szczególnym uwzględnieniem partycypacji społecznej;
- zintegrowane planowanie rozwoju obszarów podmiejskich w wymiarze ponadlokalnym – przeciwdziałanie niekontrolowanej urbanizacji terenów wiejskich;
- wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych (w tym rewitalizacja);
- integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.

4.5.2. OSI o znaczeniu regionalnym – Powiśle

SRWL 2030 wskazuje subregionalne OSI - Powiśle, dla którego priorytetem rozwoju jest społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego obszarów nadwiślańskich. **OSI Powiśle** – obejmuje m.in. wszystkie JST na obszarze Partnerstwa: 2 **gminy miejsko-wiejskie: Opole Lubelskie i Poniatowa** oraz 2 **gminy wiejskie: Chodel i Karczmiska**.

Kierunki interwencji/tematyczne obszary wsparcia OSI Powiśle w kontekście realizacji celów SRWL 2030, w odniesieniu do obszaru Partnerstwa:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych

1.2 Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne

- Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast Przedsięwzięcia flagowe:
- Przebudowa i rozbudowa dróg wojewódzkich nr: DW824, DW833.
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny

2.4 Ochrona walorów środowiska

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności

Przedsięwzięcia flagowe:

- Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody;

- Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.

3.3 Promocja i rozwój usług prozdrowotnych, uzdrowiskowych oraz gospodarki senioralnej

Rekomendacja: rozwój funkcji i bazy lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach występowania naturalnych warunków i czynników leczniczych

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu

Rekomendacja: Wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej w oparciu o marki regionalne i terytorialne – pakietowanie i sieciowanie.

Przedsięwzięcia flagowe:

- Utworzenie Geoparku Małopolski Przełom Wisły;
- Rozwój infrastruktury turystycznej Nadwiślańskiej Kolejki Wąskotorowej.
 - Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe)
 - Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa)
 - Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.)
- Organizacja szlaku Architektury Drewnianej Województwa Lubelskiego.
 - Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych
 - Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych

4.6. OSI kluczowe dla gmin Miejskiego

4.6.1. Obszaru Funkcjonalnego Opola Lubelskiego

Terytorialny wymiar polityki rozwoju przejawia się w programowaniu rozwoju i podejmowaniu interwencji w stosunku do wskazanych obszarów strategicznej interwencji. Na obszarze Partnerstwa wskazuje się niżej wymienione obszary strategicznej interwencji (OSI) oraz działania zakładane na tych obszarach.

Zidentyfikowane OSI mają kluczowe znaczenie dla rozwoju gmin Partnerstwa, a wskazane działania mają na celu wykorzystanie i wzmocnienie potencjałów rozwojowych oraz minimalizowanie problemów, jakie zostały wskazane na etapie diagnostycznym.

4.6.2. OSI I – Obszary rozwoju i wykorzystania potencjału przyrodniczo-kulturowego

Ochrona i wzmocnienie wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych obszaru, wzmocnienie atrakcyjności przestrzeni dla zamieszkiwania oraz dla rozwoju sportu, turystyki i rekreacji.

Zakładane działania:

1.1. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Rekomendacje:

- Wzbogacenie i zagospodarowanie sportowo-rekreacyjne kąpielisk i zbiorników wodnych w miejscowościach: Kluczkowice, Opole Lubelskie, Poniatowa, Chodel.
- Opracowanie koncepcji rozwoju szlaków kajakowych.
- Modernizacja istniejących i budowa nowych, zorganizowanych miejsc wypoczynku i wypożyczalni sprzętu wodnego w sąsiedztwie rzek i zbiorników wodnych.
- Rozwój infrastruktury ośrodków rekreacji zwiększającej ich wielosezonową ofertę: Chodel, Karczmiska, Kluczkowice, Opole Lubelskie, Poniatowa.
- Działania na rzecz wykorzystania potencjału kolei wąskotorowej poprzez wzmocnienie i rozwój funkcji turystyki i rekreacji w ośrodkach lokalizacji stacji NKW.

1.2. Porządkowanie gospodarki wodnej i przeciwdziałanie skutkom suszy, budowa strategicznych zbiorników wody (rekultywacja wyrobisk pokopalnianych) i rozwój małej retencji wodnej.

Rekomendacje:

- Wspomaganie naturalnej retencji poprzez: zachowanie miejsc naturalnej retencji wodnej (małe zbiorniki wodne, tereny mokradł, bagienne), wprowadzanie zalesień, zadrzewień, utrzymywanie łąk w dotychczasowym użytkowaniu.
- Ochrona ekosystemów wodnych poprzez kształtowanie stref ekotonowych towarzyszących wodom stojącym i płynącym, stanowiących także barierę przed dopływem do nich azotanów z terenów intensywnie użytkowanych rolniczo.
- Spowalnianie odpływu wód powierzchniowych, zwiększanie naturalnej i sztucznej retencji wodnej (m.in.: odtwarzanie i budowa śródpolnych i śródleśnych zbiorników wodnych, budowa zbiorników retencyjnych, przebudowa innych urządzeń wodnych np. urządzeń melioracyjnych).
- Podejmowanie działań w zakresie ochrony i oszczędnego zużycia zasobów wodnych poprzez gromadzenie wód opadowych na posesjach, stosowanie przepuszczalnych powierzchni, tworzenie tzw. ogrodów deszczowych, prowadzenie działań edukacyjnych promujących zachowania sprzyjające oszczędzaniu wody.
- Objęcie ochroną planistyczną zlewni: górnej Chodelki (Chodel, Opole Lubelskie, Poniatowa, m. Poniatowa), górnej Poniatówki (Poniatowa, m. Poniatowa), górnej Kraczwianki (Poniatowa, m. Poniatowa), Potoku Wrzelowieckiego (Opole Lubelskie).

1.3. Wspieranie lokalnej i regionalnej tożsamości kulturowej, podnoszenie i promowanie atrakcyjności i dziedzictwa kulturowego obszaru.

Rekomendacje:

- Tworzenie turystycznych szlaków tematycznych wykorzystujących przyrodnicze, kulturowe i historyczne walory Partnerstwa w nawiązaniu do istniejących szlaków, w sposób umożliwiający stworzenie spójnego systemu różnego rodzaju szlaków turystycznych (drogowych, pieszych, rowerowych, konnych, NKW) zapewniającego integrację obszarów turystycznych Partnerstwa i regionu.
- Organizacja lokalnych targów i jarmarków promujących wyroby, tradycje i dziedzictwo kulturowe Partnerstwa.
- Promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa - kreowanie produktów lokalnych/regionalnych w oparciu o istniejące zasoby.
- Uczelnianie relikwów i zagospodarowanie zabytku archeologicznego: grodzisko w Chodliku.

1.4. Rewitalizacja miejscowości mogących stanowić centra rozwoju usług turystycznych i działalności gospodarczej, w tym wykorzystanie obiektów zabytkowych i dostosowanie ich do nowych zadań w m.: Chodel, Karczmisca Pierwsze, Kluczkowice, Kolonia Borów, Kraczwice, Majdan Borowski, Opole Lubelskie, Ratoszyn, Wola Rudzka.

1.5. Rewaloryzacja oraz zapewnienie ekspozycyjności zabytkowych obiektów architektonicznych, techniki, archeologicznych i zespołów urbanistycznych.

1.6. Wzbogacanie funkcjonalne i wykorzystanie turystyczno-rekreacyjne istniejących zbiorników wodnych i stawów hodowlanych: Stawy Pustelnia, Grabówka, Ruda Godowska, Wrzelowiec, Kluczkowice, Trzebieszka, Pustelnia, Opole Lubelskie, Kalinka, Jankowa, Skoków, Górna Owczarnia, Kulig, Chodel.

4.6.3. OSI II – Bieguny rozwoju – miasto i ośrodki gminne

Wzmocnienie atrakcyjności gospodarczej, usługowej i osiedleńczej ośrodków miejskich: Opole Lubelskie i Poniatowa, a także kształtowanie miejscowości gminnych: Karczmiska pierwsze i Chodel jako lokalnych centrów usługowych. Zakładane działania:

2.1. Poprawa koordynacji i jakości zarządzania przestrzenią poprzez współpracę z samorządami terytorialnymi i społecznością lokalną.

Rekomendacje: Powołanie, na poziomie Partnerstwa, wspólnej jednostki koordynacyjno-projektowej odpowiedzialnej za przygotowanie koncepcji i planów zagospodarowania przestrzennego.

2.2. Poprawa jakości środowiska miejskiego, w tym ograniczanie hałasu i zanieczyszczenia powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz ruchu samochodowego.

Rekomendacje: Wyznaczanie stref bez samochodu lub z ograniczeniami dla ruchu samochodów szczególnie w centrach miast, w obrębie prestiżowych przestrzeni publicznych (np. rynek miejski) oraz w sąsiedztwie szkół i przedszkoli.

2.3. Porządkowanie ekstensywnie zagospodarowanych struktur zabudowy, wzmocnianie ośrodków usługowych oraz jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych w obszarze miast i ośrodków gminnych w celu przywrócenia/wzmocnienia ich roli w układzie osadniczym oraz budowania tożsamości miejsca i poczucia lokalnej dumy mieszkańców.

Rekomendacje:

- Odnowa wsi poprzez realizację atrakcyjnych przestrzeni publicznych z wykorzystaniem lokalnych usług.
- Wspieranie rozwoju specjalistycznych funkcji ośrodków wiejskich w oparciu o lokalne zasoby.
- Przygotowanie projektów odbudowy, rozbudowy lub rewitalizacji, w tym ofert inwestycyjnych dla inwestorów zewnętrznych - mających na celu lepsze wykorzystanie zasobów terenów uzbrojonych oraz poprawę jakości życia mieszkańców.
- Modernizacja, rozbudowa i rozwój infrastruktury oraz usług służących krystalizacji silnych ośrodków lokalnych obsługujących tereny wiejskie.

2.4. Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej oraz lokalnych systemów grzewczych, rozwój lokalnych instalacji OZE.

Rekomendacje:

- Wyznaczanie pod nową zabudowę terenów w zasięgu sieci kanalizacji oraz z możliwością podłączenia do lokalnych systemów grzewczych.
- Włączanie podmiejskich (urbanizujących się) jednostek osadniczych w miejskie systemy infrastruktury.

2.5. Zwiększenie dostępności cyfrowej - rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej i wdrożenie rozwiązań Smart City.

Wzmacnianie lokalnych powiązań transportowych w celu poprawy dostępności ośrodków usługowych w układzie osadniczym, w tym rozwój dróg rowerowych i rozwój komunikacji publicznej.

Rekomendacje:

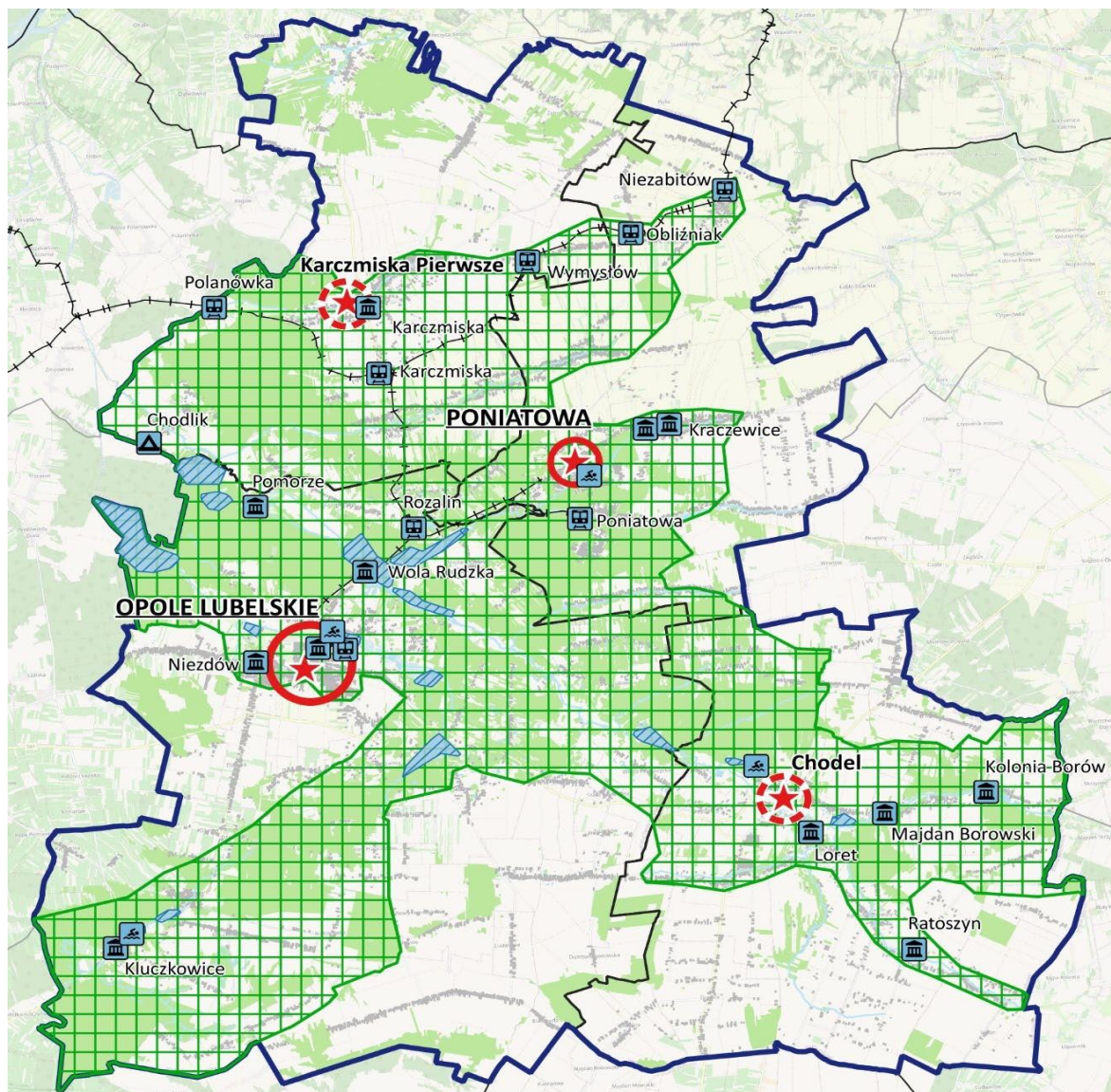
- Rozbudowa zintegrowanej sieci dróg rowerowych, dostępnych do ośrodków usługowych i szkół jako alternatywy dla przemieszczania się.
- Modernizacja/rozbudowa najstarszych elementów dostępowego układu dróg gminnych i powiatowych.
- Budowa przyjaznych i bezpiecznych przystanków oraz węzłów przesiadkowych transportu publicznego wraz z parkingami Park & Ride i Bike & Ride.

2.6. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze Partnerstwa, w szczególności lokalnych małych i średnich przedsiębiorstw.

Rekomendacje:

- Tworzenie sprzyjających warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności w branżach kluczowych dla rozwoju gospodarczego obszaru.
- Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w zakresie pozyskiwania i obsługi inwestora.
- Wspieranie rozwoju przemysłów wysokiej techniki i dywersyfikacji branżowej przemysłu w miastach: Opole Lubelskie, Poniatowa.

Ryc. 17. OSI kluczowe dla gmin Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego: OSI I

LEGENDA

- Granica Partnerstwa
- Granica gminy
- Zabudowa
- Wody powierzchniowe
- Rzeki
- Lasy
- Kolejka wąskotorowa

- **OSI I - OBSZARY ROZWOJU I WYKORZYSTANIA POTENCJAŁU PRZYRODNICZO-KULTUROWEGO**
- Ośrodek rozwoju usług turystycznych i działalności gospodarczej
- Ośrodek rekreacji i sportów wodnych
- Ośrodek rozwoju funkcji turystyki i rekreacji - stacja NKW
- Zagospodarowanie zabytku archeologicznego - grodzisko
- Stawy i zbiorniki do wzbogacania funkcjonalnego
- **OSI II - BIEGUNY ROZWOJU - MIASTA I OŚRODKI GMINNE**
- Miasto - ośrodek powiatowy
- Ośrodki gminne
- Miasto - ośrodek gminny
- Obszary do rozbudowy i rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne.

5. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

5.1. Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii

Proces opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego dla MOF Opola Lubelskiego realizowano z poszanowaniem zasad partycypacji i konsultacji społecznych, zapewniając możliwość uczestnictwa interesariuszy w procesie planistycznym oraz uzyskania szerszej reprezentacji i poparcia społecznego dla decyzji strategicznych. Pozwoliło to na właściwe wypracowanie założeń dokumentu, tj. celów strategicznych i kierunków działań, zasad i obszarów współpracy, identyfikację problemów, potencjałów oraz propozycji przedsięwzięć. Istotą procesu partycypacji było poznanie opinii partnerów publicznych i społecznych dotyczących barier, problemów i kierunków rozwoju obszaru MOF Opola Lubelskiego oraz rekomendacji w zakresie przedsięwzięć, które mają być realizowane w ramach Strategii. Kierowano się zasadą poszukiwania takich rozwiązań, które są realistyczne pod względem możliwości finansowych i organizacyjnych samorządów gmin oraz pomogą władzom publicznym podejmować decyzje w największym stopniu realizujące zasadę wspólnego dobra społeczności MOF Opola Lubelskiego. Udział Interesariuszy w tworzeniu Strategii był istotny. Składową fazę diagnostycznej były m.in. badania społeczne angażujące różne grupy respondentów. Poza tym Raport diagnostyczny był przedmiotem konsultacji, omawiano go także podczas lokalnych spotkań z Interesariuszami w Partnerstwie.

W fazie koncepcyjnej przedstawiciele ww. grupy referencyjnej zostali włączeni w serię warsztatów, podczas których wspólnie z przedstawicielami Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej wypracowywali zapisy dotyczące celów i systemu realizacji Strategii, a także identyfikowali projekty strategiczne.

5.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii

Współdziałanie Interesariuszy w realizacji Strategii jest jednym z warunków jej sukcesu. Będą oni mieli możliwość zaangażowania we wdrażanie i ocenę efektów Strategii na co najmniej dwóch poziomach:

- a) Rada Programowa;
- b) grupa referencyjna.

Planowane jest także uruchomienie stałej możliwości dwukierunkowej (sieciowej) komunikacji między Radą/Grupą roboczą a Interesariuszami z wykorzystaniem mediów elektronicznych (np. e-biuletyn, e-ankiety, czaty z decydentami) oraz spotkań bezpośrednich, np. w formie mobilnych debat obywatelskich.

Inne sposoby angażowania Interesariuszy w bieżącą realizację, a także ocenę postępu wdrażania Strategii mogą polegać na uruchomieniu:

- a) systemu zbierania, selekcji oraz wsparcia realizacji najcenniejszych oddolnych inicjatyw wpisujących się w cele Strategii (mechanizm zbliżony do budżetu obywatelskiego z tym, że dla całego obszaru MOF Opola Lubelskiego);
- b) serii paneli obywatelskich lub badań sondażowych w kwestiach wymagających ważnych (długofalowych / kosztochłonnych) przesądzeń dotyczących całego Partnerstwa;
- c) otwartych konkursów, których wyniki mogą inspirować do działania mieszkańców, organizacje pozarządowe, firmy i inne instytucje z terenu Partnerstwa.

Dla poszerzenia dialogu nt. stojących przed Partnerstwem MOF Opola Lubelskiego wyzwań i dla nadania im wymiaru ponadlokalnego, warto się podjąć organizacji cyklicznych spotkań nt. przyszłości Partnerstwa. Powinny one gromadzić szerokie grono mieszkańców oraz przedstawicieli organizacji publicznych, społecznych i prywatnych związanych z obszarem Partnerstwa. Mogłyby one stać się płaszczyzną pogłębionej dyskusji na temat aktualnej sytuacji i uwarunkowań społeczno-gospodarczych, a także pożądanых kierunków zmian w Partnerstwie. Tym samym powinno ono pełnić rolę jednego z weryfikatorów postępu realizacji Strategii.

6. Źródła finansowania

Realizacja Strategii będzie finansowana z wielu często niezależnych od siebie źródeł uruchamianych w różnym czasie i na różnych zasadach. Ich katalog oraz zakres oferowanych możliwości będą się zmieniały dynamicznie. Dotyczy to przede wszystkim sposobu finansowania projektów strategicznych, które mają złożoną i wielowymiarową konstrukcję. W tej sytuacji kluczowym czynnikiem sukcesu będzie skuteczna koordynacja działań związanych z pozyskiwaniem środków i sprawnym przeprowadzeniem wielu (często równoległe) realizowanych i wzajemnie powiązanych projektów, tak inwestycyjnych (twardych), jak i ukierunkowanych na kapitał ludzki i społeczny (miękkich). Identyfikacja i późniejsze skuteczne wykorzystanie odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań determinuje sukces (osiągnięcie zakładanych celów) wdrażania Strategii Rozwoju MOF Opola Lubelskiego.

Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom lokalny, regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów publicznych i niepublicznych w zależności od poziomu ich zarządzania. Dodatkowo, należy wziąć pod uwagę różne formy finansowania przedsięwzięć (zarówno dotację jak też instrumenty finansowe, w tym zwrotne) oraz dodatkowe możliwości jakie daje realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno-prywatnego. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje mechanizm Porozumień Terytorialnych określony w art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2021 r. poz. 1057).

Identyfikacja i wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach Strategii wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków – zarówno na poziomie administracji poszczególnych gmin, jak też na poziomie struktur zarządczych porozumienia gminnego samorządów MOF Opola Lubelskiego.

Proces ten powinien przede wszystkim uwzględniać różnorodność opcji finansowania projektów wynikających ze Strategii (źródła i formy). Kluczową kwestią jest tu bieżąca identyfikacja dostępnych możliwości finansowania, odejście od typowego systemu grantowego, wypracowanie i koordynacja wspólnych zasad korzystania z funduszy zwrotnych, a także sięganie po środki bezpośrednio zarządzane przez Komisję Europejską. Ideą takiego podejścia jest dywersyfikacja, a także ciągłość działań (szczególnie w przypadku projektowania finansowania przedsięwzięć środkami

zwrotnymi), która pozwoli na wypracowanie długoterminowego planu finansowego, a także wdrażanie inwestycji bardziej ryzykownych, często o charakterze innowacyjnym i eksperymentalnym.

Działania (projekty) przewidziane do realizacji w Strategii mają szeroki zakres i w związku z tym koniecznym będzie poszukiwanie różnych źródeł ich finansowania, uwzględniających m.in. regionalne i krajowe środki w ramach Polityki Spójności i Wspólnej Polityki Rolnej – przede wszystkim w ramach instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Pamiętać należy, że oprócz dotacji, subwencji i innych form finansowania bezzwrotnego, istotnym elementem finansowania będą instrumenty zwrotne. Dlatego też podejmując decyzje o realizacji projektów (szczególnie w zakresie przedsięwzięć partnerskich) należy każdorazowo rozpatrywać możliwości budżetowe JST w kontekście istniejących źródeł i form finansowania w oparciu o poniższe zasady:

- dywersyfikacja źródeł finansowania jako główna zasada finansowania Strategii,
- korzystanie z różnych form finansowania – dotacje oraz instrumenty finansowe (pożyczki, poręczenia, gwarancje, itp.), w tym z formuły partnerstwa publiczno-privatnego,
- korzystanie ze środków europejskich na różnych poziomach (program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej, itp.),
- korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (np. LIFE, COSME, Horyzont, Erasmus, EFIS, itp.),
- uczestnictwo w międzynarodowych projektach sieciowych (np. programy Interreg, URBACT, Central Europe, itp.),
- współpraca z instytucjami międzynarodowymi (np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy, instrument ELENA, itp.).

6.1. Własne możliwości finansowe MOF Opola Lubelskiego

Za kluczowe źródło finansowania inwestycji zawartych w Strategii uznać należy budżety samorządów gminnych MOF Opola Lubelskiego. Środki własne JST przewidziane są przede wszystkim jako wkład własny (w przypadku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych należy przyjąć, że wkład własny będzie wynosił 25% - 30% kosztów kwalifikowalnych). Zgodnie z zasadą racjonalizacji wydatków publicznych istotnym jest zaplanowanie mechanizmów koordynacyjnych dotyczących wspólnego finansowania projektów międzygminnych oraz realizowanych przy udziale innych partnerów publicznych lub prywatnych (partnerstwo publiczno-privatne).

Tab. 4. Wskaźniki zdolności finansowania rozwoju MOF Opola Lubelskiego

Wskaźnik↴	lata ⇨	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Dynamika 2021/2016
Relacja kwoty zadłużenia w danym roku do dochodów ogółem		15,2	13,8	17,31	19,3	21,3	27,4	179,9
Relacja wyniku operacyjnego do kwoty dochodów bieżących (średnia 3 letnia)		26,5	27,5	27,3	25,3	24,3	25,4	95,9
Udział bieżących dochodów „nieznaczonych” w dochodach bieżących (%)		45,2	43,2	44,9	44,9	44,2	47,9	105,9

Źródło: opracowanie własne ZMP na podstawie danych BDL GUS

To, ile z nich można ukierunkować bezpośrednio na realizację Strategii, zależy m.in. od zdolności generowania dochodów własnych, od kształtu relacji między dochodami i wydatkami bieżącymi, a także od skali zadłużenia oraz możliwości zaciągania dalszych zobowiązań. Szacunkowe możliwości finansowego zaangażowania się gmin Partnerstwa w realizację Strategii są w najbliższych latach zróżnicowane.

6.2. Wstępnie zidentyfikowane zewnętrzne źródła finansowania

Osiągnięcie celów zawartych w Strategii wymaga zaangażowania różnych instytucji, podmiotów i zaplanowania wydatkowania środków finansowych w perspektywie wieloletniej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne, finansowe i organizacyjne gmin MOF Opola Lubelskiego do najważniejszych zewnętrznych źródeł pochodzenia kapitału na finansowanie zadań Strategii należeć będą poniżej wymienione.

6.2.1. Program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021–2027 (FELU)

Głównym źródłem finansowania przedsięwzięć strategicznych będą środki z regionalnego Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027, w ramach puli przeznaczonej na instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

6.2.2. Inne środki krajowe pochodzące z budżetu Unii Europejskiej

Środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 przewidziane w programach zarządzanych na poziomie zarówno regionalnym, jak i krajowym (w tym Program Współpracy Transgranicznej PL – UA). Z uwagi na złożony charakter programów krajowych i regionalnych oraz mnogość możliwości finansowania ze środków UE 2021 – 2027 (w zależności od zakresu, wielkości oraz indywidualnego lub partnerskiego charakteru inwestycji) zalecany jest bieżący monitoring dostępnych źródeł finansowania oraz stanu przygotowania, zatwierdzania i aktualizacji poszczególnych programów.

6.2.3. Środki z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską

Istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć w ramach Strategii mogą być środki z budżetu UE, dostępne w ramach zarządzania bezpośrednio sprawowanego przez Komisję Europejską w zakresie związanym m.in. z kwestiami klimatycznymi w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. W latach 2021 – 2027 przewidziana jest kontynuacja programów i inicjatyw UE, które mogą być istotnym czynnikiem aktywizującym potencjał gospodarczy i społeczny MOF Opola Lubelskiego. Są to m.in.: Instrument "Łącząc Europę" (transport, energetyka, telekomunikacja), LIFE (ochrona środowiska i klimatu), COSME (konkurencyjność przedsiębiorstw), Horyzont (badania naukowe i innowacje), ERASMUS+ (zagraniczne staże, praktyki i wolontariat), EFIS (zapewnienie gwarancji dla finansowania inwestycji długoterminowych), Europejski Korpus Solidarności (zdobywanie doświadczenia zawodowego i podnoszenie kwalifikacji przez ludzi młodych).

6.2.4. Środki pochodzące z budżetu państwa oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego

Środki budżetu państwa oraz samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak Porozumienie terytorialne (zgodnie z art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju). W tej kategorii wymienić można np. fundusze celowe utworzone z przeznaczeniem na finansowanie infrastruktury publicznej, w tym transportowej. Są to m.in. Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Krajowy Fundusz Drogowy (KFD), Fundusz Kolejowy (FK), fundusze utworzone w Banku Gospodarstwa Krajowego oraz dotacje celowe lub środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw. Zgodnie z ustawą o samorządzie województwa z budżetu województwa finansowane są m.in. zadania o charakterze wojewódzkim w zakresie transportu zbiorowego i dróg publicznych. Województwo zajmuje się finansowaniem m.in. rozwoju dróg wojewódzkich, regionalnych przewozów autobusowych, regionalnych przewozów kolejowych. **Inwestycje te stanowią istotne uzupełnienie systemu transportowego obszaru MOF Opola Lubelskiego, zarówno w zakresie przedsięwzięć indywidualnych jak i partnerskich.**

6.2.5. Środki krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych

Do finansowania zadań wynikających ze Strategii mogą być zaangażowane środki pozyskiwane m.in. z kredytów lub innych finansowych instrumentów zwrotnych i bezzwrotnych, uzyskanych za pośrednictwem instytucji finansowych takich jak m.in. Bank Gospodarstwa Krajowego, Europejski Bank Inwestycyjny, czy też Bank Światowy.

6.2.6. Środki prywatne

Dotychczasowe doświadczenia JST wskazują na możliwości finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych ze środków prywatnych, przede wszystkim przy wykorzystaniu formuły partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Jest to rozwiązanie coraz silniej wspierane przez Rząd RP i Komisję Europejską i może posłużyć do realizacji inwestycji leżących w interesie publicznym.

Udział środków prywatnych jest szczególnie istotny w realizacji niektórych przedsięwzięć wymagających zbiorowego wysiłku ze względu na ich skomplikowany i długoletni charakter. Formuła PPP opiera się na realizacji zadań publicznych na mocy wieloletniej umowy określającej podział zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym a partnerem prywatnym. Celem PPP jest świadczenie określonej usługi publicznej przez partnera prywatnego w oparciu o infrastrukturę publiczną, za wynagrodzeniem. Realizacja inwestycji w formule PPP to szereg korzyści dla instytucji publicznych, a przede wszystkim możliwość optymalizacji wydatkowania środków budżetowych poprzez zaangażowanie kapitału prywatnego w inwestycje publiczne oraz możliwość skorzystania z wiedzy i doświadczenia biznesu³.

Dla zapewnienia skutecznej realizacji przedsięwzięć wynikających ze Strategii istotne jest podejmowanie prób poszukiwania nowych rozwiązań (w tym organizacyjnych - w partnerstwie z gminami, partnerami publicznymi i prywatnymi) w zakresie zarządzania i finansowania. Ważnym elementem sprawnego wdrażania Strategii powinny być zatem działania zmierzające do podejmowania możliwie szerokiej współpracy pomiędzy samorządami MOF Opola Lubelskiego nie tylko w zakresie wspólnego finansowania poszczególnych zadań, ale również zapewnienia ciągłości funkcjonowania inwestycji.

³ Więcej informacji: <https://www.ppp.gov.pl/>

7. Wykazy i spisy

7.1. Spis tabel

Tab. 1.	Tabela integracji celów szczegółowych strategii	28
Tab. 2.	Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Opola Lubelskiego do 2041 r.	50
Tab. 3.	Projekty służące realizacji celów Strategii	29
Tab. 4.	Wskaźniki zdolności finansowania rozwoju MOF Opola Lubelskiego.....	74

7.2. Spis rycin

Ryc. 1.	Obszar Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego – podział administracyjny	11
Ryc. 2.	Struktura ekonomicznych grup wieku w Partnerstwie	12
Ryc. 3.	Prognozowana sytuacja demograficzna Partnerstwa na tle kraju	13
Ryc. 4.	Wskaźnik zsumowanego wyniku egzaminu ósmoklasisty (2019-2022).....	15
Ryc. 5.	Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie Partnerstwa	21
Ryc. 6.	Czas przejazdu samochodem osobowym pomiędzy Opolem Lubelskim a wybranymi większymi miastami	23
Ryc. 7.	Układ głównych jednostek osadniczych	34
Ryc. 8.	MOF Opola Lubelskiego – Struktura sieci osadniczej	36
Ryc. 9.	MOF Opola Lubelskiego – Ochrona i kształtowanie środowiska, system powiązań przyrodniczych	39
Ryc. 10.	MOF Opola Lubelskiego – Zabytki i krajobraz kulturowy	42
Ryc. 11.	MOF Opola Lubelskiego – Transport i komunikacja	44
Ryc. 12.	MOF Opola Lubelskiego – Infrastruktura techniczna i OZE	46
Ryc. 13.	Maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym Opola Lubelskiego do 2041 r.....	51
Ryc. 14.	Pozytywne i negatywne schematy rozwoju zabudowy i zagospodarowania	56
Ryc. 15.	MOF Opola Lubelskiego – OSI określone w SRWL 2030.....	60
Ryc. 16.	Zakres interwencji w OSI - Obszary zagrożone trwałą marginalizacją	61
Ryc. 17.	OSI kluczowe dla gmin Partnerstwa MOF Opola Lubelskiego: OSI I.....	69